

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

**PREZENTACE BOJKOTU LETNÍCH
OLYMPIJSKÝCH HER 1976 V ČESKÉM
TISKU**

bakalářská práce

Autor: Lucie Čubíková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Horský, Ph.D.

Praha 2010

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 24. 6. 2010

.....

podpis

Obsah

OBSAH	2
ÚVOD.....	3
I. PROPAGANDA V OBDOBÍ NORMALIZACE	5
I.1. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ NORMALIZACE	5
I.2. MÉDIA A NOVINÁŘI MEZI LETY 1948–1968	6
I.3. MASMÉDIA V OBDOBÍ NORMALIZACE	10
I.4. TISKOVÁ CENZURA	12
I.5. DEFINICE A CHARAKTERISTICKÉ RYSY PROPAGANDY	13
II. BOJKOT LETNÍCH OLYMPIJSKÝCH HER 1976 AFRICKÝMI ZEMĚMI	16
II.1. HISTORIE OLYMPIJSKÝCH HER	16
II.2. OLYMPIJSKÉ HRY A POLITIKA	17
II.3. BOJKOT OLYMPIJSKÝCH HER V MONTREALU 1976	18
II.3.1. <i>Tradice ragbyových zápasů mezi Novým Zélandem a Jihoafrickou republikou</i>	<i>18</i>
II.3.2. <i>All Blacks vs. Springboks a otázka rasismu</i>	<i>20</i>
II.3.3. <i>All Blacks jedou do Jihoafrické republiky. Africké státy bojkotují olympijské hry.</i>	<i>21</i>
II.3.4. <i>Bojkot afrických zemí z pohledu místopředsedy Mezinárodního olympijského výboru... ..</i>	<i>23</i>
II.3.5. <i>Přehled odstoupených států a jejich odůvodnění</i>	<i>24</i>
II.4. OPATŘENÍ COMMONWEALTHU PROTI APARTHEIDU V JAR	26
II.5. OSN V BOJI PROTI APARTHEIDU VE SPORTU	27
III. DISKURSIVNÍ ANALÝZA NOVINOVÝCH ČLÁNKŮ.....	32
III.1. VYBRANÁ PERIODIKA A JEJICH VLASTNÍCI.....	34
III.1.1. <i>Rudé právo</i>	<i>34</i>
III.1.2. <i>Práce.....</i>	<i>38</i>
III.1.3. <i>Mladá fronta</i>	<i>39</i>
III.1.4. <i>Svobodné slovo</i>	<i>41</i>
III.1.5. <i>Československý sport.....</i>	<i>42</i>
ZÁVĚR	46
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:.....	48

Úvod

Cílem této bakalářské práce je analyzovat a interpretovat obsahy novinových článků z vybraných českých periodik v období od 17. června do 31. srpna 1976, které pojednávají, třeba i jen okrajově, o bojkotu letních olympijských her v Montrealu, konkrétně o odstoupení afrických států.

Výběr období pro sběr novinových článků je stanoven s ohledem na dataci letních olympijských her, které se konaly 17. července – 1. srpna 1976. Novinové články jsou z období měsíc před zahájením her a měsíc po jejich ukončení. Delší časové vymezení nebylo nutné, k oznámení bojkotu došlo bezprostředně před zahájením her a největší koncentrace článků se tedy objevuje v prvních dnech olympijských her. Články pocházejí z předních periodik tehdejší doby: Rudého práva, Mladé fronty, Práce, Svobodného slova a Československého sportu.

V první části bakalářské práce je nastíněno obecné pozadí daného období z historického hlediska. Velká pozornost zde je věnována masovým médiím, zejména pak tisku, novinářskému povolání a celkovému vývoji a stavu médií v období socialismu, tzn. od roku 1948 do roku 1989, přičemž největší důraz je kladen na období po pražském jaru. Jak dále uvidíme, média byla ovlivňována a prakticky řízena státem, proto je nezbytnou součástí první kapitoly také pojednání o ideologii, propagandě a cenzuře v daném období.

Druhá kapitola je věnována olympijským hrám v Montrealu a jejich bojkotu africkými státy. Je zde pojednáno o tradici ragbyových zápasů mezi Novým Zélandem a Jihoafrickou republikou, příčině, zámince a průběhu bojkotu a o dokumentech schválených Organizací spojených národů a zeměmi Commonwealthu, kterými se měl Nový Zéland řídit.

Poslední část práce je věnována vybraným periodikům a novinovým článkům, které o bojkotu jakýmkoliv způsobem pojednávají. Pomocí kvalitativní metody diskursivní analýzy budu interpretovat obsahová sdělení článků, srovnávat vybrané deníky co do množství i do obsahu sdělení. Na základě skutečností uvedených ve 2. kapitole budu určovat, jak moc docházelo ke zkreslování informací, které informace tisk nezveřejňoval a které naopak zdůrazňoval. Na základě těchto zjištění přitom budu jednotlivá periodika srovnávat jednak mezi sebou navzájem a jednak ve vztahu k Rudému právu, které bylo v době socialismu ústředním tiskem vydávaným Ústředním výborem Komunistické strany Československa. V tisku budu dále hledat pravidelně se vyskytující slovní spojení charakteristická pro dané periodikum ve vztahu k ideologické propagandě, v neposlední řadě zde tedy bude pojednáno

o tom, jestli a jak se snažil tisk využívat sport jakožto nástroj propagandy a jak moc se snaží být propagandistický v souvislosti se sportem.

I. Propaganda v období normalizace

V první části bakalářské práce je nejprve charakterizováno období normalizace v Československu, během kterého došlo v Montrealu k bojkotu olympijských her. V kapitole je dále pojednáno také o vývoji novinářského povolání v době nadvlády komunistické strany v Československu a zejména pak o situaci v médiích a jejich fungování, což je v tomto období úzce spojeno s fenomény jako je propaganda a cenzura.

Kapitola je v práci zařazena proto, abychom se seznámili s pozadím historického období, ve kterém byly novinové články o bojkotu olympijských her napsány a publikovány a také proto, abychom se dozvěděli, jakým způsobem média v období socialismu v Československu fungovala. Tyto znalosti nám pak umožní uchopit diskursivní analýzu novinových článků z 3. části práce a zařadit si získané informace do širšího kontextu ideologické propagandy.

1.1. Stručná charakteristika období normalizace

Období mezi lety 1969-1989 je v Československu známé pod názvem normalizace. Milan Otáhal (2010) charakterizuje normalizaci jako reakci na pokus o uvolnění komunistického režimu a reformu sovětského modelu socialismu, které jsou spojeny s pražským jarem 1968. Jejím cílem byla obnova a stabilizace mocenského monopolu komunistické strany, soustředění veškeré moci do rukou aparátu a vedení a získání veškeré kontroly nad společností. 21. srpen 1968, kdy došlo k okupaci Československa armádami zemí Varšavské smlouvy, můžeme podle Otáhala (2010) považovat za výchozí bod normalizace, její konec je pak spojen s revolucí a pádem komunistického režimu v roce 1989 (Otáhal, 2010).

Hlavní úlohu měl podle mínění Otáhala (2010) na počátku normalizace Sovětský svaz, který si jako nástroj k prosazování změn zvolil komunistickou stranu (Otáhal, 2010). Předpokladem normalizace byla přeměna KSČ. Jako klíčový okamžik označuje Otáhal (1994) vystřídání Alexandra Dubčeka za Gustava Husáka na postu prvního tajemníka ÚV KSČ, ke kterému došlo v dubnu 1969. Na přelomu desetiletí pak probíhaly tzv. čistky uvnitř KSČ, při kterých byli členové strany, zejména proreformně založení sympatizanti Dubčeka, masově zbavováni členství. Výsledkem těchto tzv. prověrek byla přeměna komunistické strany v

byrokraticko-centralistickou organizaci stranické elity, která ztratila podporu obyvatel i samotných členů a mohla se tak opírat pouze o sovětské vedení (Otáhal, 1994).

Proti komunistické straně se vytvořila opozice, která viděla východisko v demokracii, ale protože se skládala z malých skupin, její vliv na širší obyvatelstvo nebyl nijak výrazný. Přesto se komunistická strana snažila opoziční hnutí potlačit, a to prostřednictvím soudních procesů, které jsou podle Otáhala (1994) pro období normalizace charakteristické (Otáhal, 1994). Procesy měly mimo jiné vyvolat v obyvatelstvu strach, který mu zabránil ve veřejném projevu nespokojenosti s režimem. Normalizace byla tedy jakožto totalitní systém spojována s násilím, které bylo dle názoru Otáhala (2010) jediným prostředkem komunistické strany k dosažení cíle. Vztah komunistické strany a obyvatelstva nebyl založen pouze na násilí, opíral se také o tzv. společenskou smlouvu. Na jednu stranu byly občanům poskytnuty sociální jistoty, výměnou za to se ale neměli nijak aktivně projevovat. Důsledkem bylo, že se stáhli do svého soukromí, přestali v socialismus věřit a také se v něm angažovat. Ideologie se teď místo zobrazování komunistického ideálu soustředila na zdůraznění nedostatků kapitalismu (Otáhal, 2010).

Zlom ve vývoji normalizačního režimu spojuje Otáhal (1994) s nástupem Michaela Gorbačova k moci v Sovětském svazu v roce 1985. Gorbačov totiž odmítl používat násilí a následovat předchozí Brežněvovu doktrínu, čímž ztratilo Československo svou hlavní oporu v sovětském vedení. Důsledkem špatné ekonomické a hospodářské situace, sociálních podmínek, zhoršujícího se životního prostředí a následně zdravotního stavu obyvatelstva, zvětšujícího se rozdílu mezi Československem a kapitalistickými zeměmi rostla také nespokojenost obyvatelstva. Dosud pasivní občané se začali aktivně zapojovat do opozičního hnutí během roku 1988. Jejich nespokojenost vyvrcholila v listopadu 1989, kdy došlo k definitivnímu svržení komunistického režimu (Otáhal, 1994).

1.2. Média¹ a novináři mezi lety 1948–1968

Pro celkové pochopení fungování periodik v námi sledovaném období považuji za nezbytné stručně nastínit také změny v postavení masových médií a novinářů po nastoupení

¹ Médium/média popisují Jirák a Köpplová (2007, s. 16) jako „to, co zprostředkovává někomu nějaké sdělení“. Masmédia neboli masová média jsou pak média, která slouží celospolečenské komunikaci, a to zejména mezi jedním výchozím bodem a mnoha cílovými body. Komunikace probíhá směrem od jednoho zdroje k publiku skládajícímu se z velkého počtu lidí. Pro masová média je charakteristické, že vysílání a přijímání sdělení neprobíhá na obou stranách, ale že jedna strana je vysílatel a druhá příjemce. Patří mezi ně noviny, časopisy, knihy, televizní a rozhlasové vysílání, film, kompaktní disky, magnetofonové nahrávky a veškeré ekvivalenty těchto médií v počítačové síti (např. internetová verze novin) (Jirák, Köpplová, 2007).

Komunistické strany Československa v roce 1948 k moci až do období pražského jara v roce 1968. Změna, která se v roce 1948 v médiích odehrála, byla totiž klíčová pro systém fungování médií v následujících desetiletích.

Po státním převratu v únoru 1948 došlo k osvojení nového modelu veřejné komunikace. Jednalo se o sovětský model, který byl typický pro totalitní systémy a který se vyznačoval svým specifickým způsobem kontroly a řízení médií a zároveň snahou o maximalizaci kontroly KSČ nad mediální komunikací, jež měla být podřízena potřebám státní moci a stranického aparátu. Model vycházel z Leninovy myšlenky tisku jakožto propagátora politiky komunistické strany, ale jako takový se v plném rozsahu u nás nikdy neprosadil (Končelík, 2008). Média se tedy začala chápat jako nástroj pro realizaci státní a stranické politiky (Jirák, Köpplová, 2008). Jejich úkolem teď bylo vyvolávat souhlas veřejnosti s politikou KSČ a *„cílem bylo izolovat občana Československa od „nevhodných“ domácích a zahraničních informací, řízeně mu znemožňovat (deformovat) kontakt se světovými názorovými proudy a orientovat (či dokonce konstruovat) tak žádoucím směrem jeho názory“* (Končelík, 2008, s. 65).

Po nastoupení KSČ k moci se jako informační zdroje přestaly užívat světové agenturní zprávy, které v jejich funkci vystřídala komunistická strana. Za jediný centrální československý zpravodajský orgán byla v této době považována agentura ČTK, která byla podřízena sovětské agentuře TASS. ČTK se tak stala nástrojem moci komunistické strany a dále už jen *„šířila ideologický obsah o budovatelském úsilí Sovětského svazu a jeho spojenců“* (Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 144). Celá 50. léta tak charakterizují Končelík, Večeřa a Orság jako období unifikovaných tiskovin s nezajímavým mediálním obsahem (Končelík, Večeřa, Orság, 2010).

Když se k moci dostala v Československu komunistická strana, změnil se také pohled na samotné povolání novinářů. Všichni zaměstnavatelé novinářů, a tudíž i samotní novináři, nyní oficiálně spadali pod KSČ. Pokud novináři nespolečovali s nastoleným režimem, byli akčním výborem Svazu českých novinářů vyloučeni z organizace s nemožností vykonávat dále novinářské povolání (Končelík, Večeřa, Orság, 2010). KSČ navíc nepřiznávala žurnalistům žádnou autonomii, všechna vystoupení v médiích byla předem naplánována a konzultována a musela se řídit podle přesně daného protokolu. Novinář tedy nemohl žádným způsobem ohrozit pozici stranických funkcionářů. Pokud se při jejich prezentaci dopustil byť sebemenší chyby, nesl za to on, nebo i dané médium, důsledky (Jirák, Köpplová, 2006).

Monopolní moc KSČ a jejího ústředního výboru nad sdělovacími prostředky vycházela z Ústavy Československé socialistické republiky, přijaté v roce 1960. Ústava obsahovala také svobodu slova a svobodu tisku (Köpplová, 2003).

V roce 1966 byl přijat nový zákon o cenzuře, která sice běžně fungovala už od roku 1948, ale až nyní byla oficiálně přiznána a uzákoněna (Končelík, 2008). Zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích přesně vymezil úkoly mediálních prostředků, kterými bylo „*prosazovat zájmy socialistické společnosti a všestranně napomáhat k uskutečňování jejich cílů; spolupůsobit při rozvíjení socialistického vědomí občanů v duchu zásad ústavy a idejí politiky Komunistické strany Československa jako vedoucí síly ve státě a společnosti*“² (Köpplová, 2003, s. 405). Zákon také definoval podmínky, za jakých mohl být periodický tisk vydáván a které náležitosti musel obsahovat. Uzákoněno bylo dále vytvoření nového cenzurního úřadu Ústřední publikační správa, který nahradil stávající Hlavní správu tiskového dohledu (Köpplová, 2003), jenž vznikl jako specializovaná cenzurní instituce v roce 1953 tajným usnesením vlády (Končelík, Večeřa, Orság, 2010)

Druhá polovina 60. let se podle Jakuba Končelíka (2008) vyznačovala také reformními hnutími a tzv. obrodným procesem, jehož součástí byla obsahová liberalizace médií a růst jejich vlivu na proces veřejné komunikace. K demokratizaci novinářské práce docházelo zejména v roce 1968, kdy stál v čele KSČ Alexandr Dubček. V této době došlo k přesunutí pravomoci cenzury do rukou ministerstva kultury a novináři tak získali svobodu slova. Důsledkem byly zajímavější obsahy tiskovin, novináři nyní psali o tabuizovaných tématech posledních dvaceti let (např. o smrti Jana Masaryka, přítomnosti sovětských vojsk v zemi). Paralelně s tím docházelo také k růstu počtu nákladů tisku, jedinou výjimku tvořilo Rudé právo, u něhož náklady naopak poklesly. Svoboda slova přinesla možnost zpochybnit vedoucí postavení KSČ a odhalit problematické prvky státní správy. Komunistická strana se sice snažila svobodu projevu omezit, nakonec byl ale schválen zákon o zrušení cenzury (Končelík, 2008). Zákon č. 84/1968 Sb., kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, doslova obsahoval: „(1) *Cenzura je nepřípustná. (2) Cenzurou se rozumějí jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky. Tím není dotčena pravomoc prokurátora u soudu.*“ (Köpplová, 2003, s. 408). KSČ tak ztratila vedoucí úlohu v řízení

² Zde je nutné uvědomit si, že může docházet a zcela jistě také docházelo ke konfliktu mezi těmito právními normami, ideologickými a propagandistickými proklamacemi, faktickou sociální praxí lidí a smýšlením různých lidí.

médií, což byla podle Končelíka (2008) také jedna z příčin invaze vojsk Varšavské smlouvy (Končelík, 2008).

Jirák s Köpplovou (2006) uvádějí ve své studii paradoxní postavení vedení státu vzhledem k médiím a novinářům. Vládnoucí skupina se jednak snažila novináře stavět do pozice propagandistů nebo hlasů strany jakožto vedoucí složky společnosti či manipulátorů veřejným míněním, jednak na ně strana pohlížela podezřívavě a se strachem. Strach pramenící z představy, že se média vymknou kontrole a obrátí se proti nastolenému systému, byl podle jejich názoru charakteristický pro celé období vlády komunistické strany. Tento postoj vládnoucí skupiny vyvolával v původně sympatizujících novinářích pocity zklamání, deziluze a také jakousi rezistenci, kdy většina novinářů zaujala postoj proti tehdejšímu systému. Na stavu nezměnily nic ani generační výměny a čistky prováděné stranou (Jirák, Köpplová, 2006).

Od roku 1948 začal být také kladen důraz na vysokoškolské vzdělání novinářů, které bylo považováno za důležitý nástroj ideologického působení. V 70. letech 20. století vznikla samostatná Fakulta žurnalistiky spadající pod Karlovu univerzitu v Praze, jinou možností vzdělávání novinářů bylo navštěvování Vysoké školy politické ÚV KSČ organizované stranickými orgány. Absolventi politických, sociálních a hospodářských věd získávali stranické vzdělání, které jim mohlo pomoci k získání vyšších pozic v redakcích (Jirák, Köpplová, 2006). V období normalizace tak došlo v redakcích k personálním změnám, s čímž souvisel podle Jiráka a Köpplové velký úpadek kvality novinářské práce (Jirák, Köpplová, 2008).

Od roku 1948 začalo tedy docházet k úzkému vztahu mezi médií a ideologií. V literatuře existují různá pojetí „ideologie“. Vycházím zde z jejího encyklopedického vymezení v rámci Velkého sociologického slovníku (1996), kde o ní pojednává sociolog Jan Keller, přičemž zde uvádím pouze taková vymezení ideologie, jež jsou dále důležitá pro mou práci.

Ideologie (z lat. idea = myšlenka; řec. logos = řeč, myšlenka, věda) je věda o idejích. Poprvé je pojem spojován se školou francouzských filozofů na přelomu 18. a 19. století, později se zakladateli marxismu K. Marxem a B. Engelsem, kteří stavěli ideologii na zájmu určité skupiny lidí. K. Mannheim charakterizuje ideologii jakožto záměrná nepravdivá tvrzení, jež mají zakrýt skutečný stav věcí. Podle Mannheimu nejde ideologickému vědomí o pravdu, ale o moc (Velký sociologický slovník, 1996).

Jirák s Köpplovou (2009) vztahují pojem ideologie k masovým médiím, z tohoto hlediska ji chápou jako „*manifestaci sociálních vztahů a skupinových (např. třídních) zájmů*“

ve významech slov a symbolů, způsobech pojmenování a reprezentace, v kulturních praktikách a v mediální produkci“ (Jirák, Köpplová, 2009, s. 35).

1.3. Masmédia v období normalizace

Období normalizace se překrývá, nebo alespoň částečně překrývá, se dvěma etapami vývoje českých médií definovaných Jirákem a Köpplovou (2009). První etapa probíhala již od přelomu 50. let do konce 60. let a byla to „etapa podílu médií na rozvolňování kontroly veřejného prostoru a politické aktivizaci veřejnosti“ (Jirák, Köpplová, 2009, s. 72). Tato doba je charakteristická postupným uvolňováním kontroly médií a vytvářením autentické veřejné sféry. Období je ukončeno pražským jarem, které už bylo charakteristické emancipací médií a jejich přeměnou v téměř autonomní politickou sílu. Druhá etapa je časově vymezena počátkem 70. let a poslední čtvrtinou 80. let. Jednalo se o etapu „podílu médií na restauraci („normalizaci“) centrálně řízeného systému propagandistického působení“ (Jirák, Köpplová, 2009, s. 72), která byla ovlivněna vojenskou invazí v srpnu 1968. V tomto období se snažila média vytvářet dojem loajality a privatizace každodenního života, což byly jevy typické pro tzv. sovětskou verzi hegemonie (Jirák, Köpplová, 2009).

Srpnová okupace znamenala pro český tisk proměnu struktury všech periodik, zřízení úřadů pro tisk a informace a také změny legislativní (Rohlíková, 1992). 13. září 1968 byl schválen zákon č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků. Na základě tohoto zákona byl zřízen Úřad pro tisk a informace (ÚTI) v Čechách a na Moravě (Köpplová, 2003), později přejmenován na Český úřad pro tisk a informace (ČÚTI) (Končelík, Večeřa, Orság, 2010) a Slovenský úřad pro tisk a informace (SÚTI). Úřady měly kontrolovat činnost periodického tisku, sjednotit jejich směr činnosti a kontrolovat, zda tisk neobsahuje informace, které by byly v rozporu se zájmy vnitřní a zahraniční politiky státu. Legislativní změny přinesly také obnovení cenzury. Zákon platil po celou dobu normalizace, zrušen byl až v březnu roku 1990 (Köpplová, 2003).

V roce 1969 vydal Úřad pro tisk a informace na základě jednání se Sovětským svazem směrnice, které obsahovaly například zákaz jakékoliv kritiky Sovětského svazu, NDR, Polska, Maďarska a Bulharska a jejich komunistických stran, zákaz jakéhokoliv útoku proti socialismu nebo KSČ a zákaz propagování neutrality v oblasti zahraniční politiky. Veškerá represivní opatření, která přišla v prvních letech normalizace, negativně zasáhla celou oblast žurnalistiky. Mnoho novinářů bylo nuceno zanechat své aktivní činnosti. Ti, kteří v ní pokračovali, se museli podřídit stranickým požadavkům. Výsledkem byla slovy Rohlíkové

(1992, s. 59) „*šed', uniformita a ideologický balast*“ ve všech sdělovacích prostředcích. Rohlíková spatřuje ve všech těchto opatřeních jediný cíl: „*zabezpečit postavení KSČ jako rozhodujícího subjektu řízení a kontroly periodického tisku, rozhlasu, televize,...*“ (Rohlíková, 1992, s. 60).

Nově byl zaveden také souhrnný název pro všechny sdělovací prostředky a jejich produkci: prostředky masové informace a propagandy. Zavedením názvu mělo dojít k zdůraznění rozdílu mezi stranickým³ a buržoazním tiskem, přičemž druhý jmenovaný měl mít manipulační charakter (Rohlíková, 1992).

V 80. letech měl v Československu ústřední postavení pro kontrolu a řízení médií Federální úřad pro tisk a informace (FÚTI). Ten převzal některé dosavadní funkce Úřadu pro tisk a informace a jednal na základě nařízení oddělení masových sdělovacích prostředků ÚV KSČ. Přísná nařízení týkající se periodik způsobila zánik některých z nich (Rohlíková, 1992) (Listy, Tvář, Host do domu) (Poláček, 2000) a rozšíření exilových a samizdatových tiskovin (Rohlíková, 1992) (Proměny, Svědectví, Spektrum, Vokno) (Poláček, 2000).

Jirák s Köpplovou (2007) spatřují ve snaze jakékoliv kontroly nebo ovlivnění masových médií důkaz toho, že původci takového opatření pokládají média za mocná a schopná šířit představy nebo myšlenky, které by pro ně mohly být nebezpečné. Důkaz pro všeobecnou víru ve vliv médií poskytuje také existence propagandy, perzekuce novinářů anebo zřizování oddělení pro styk s médii (Jirák, Köpplová, 2007).

KSČ uplatňovala svou neomezenou moc ve vztahu k masmédiím na základě článků 4 a 6, Hlavy 1, Ústavy ČSSR, které pojednávaly o organizacích a politických stranách povinně sdružených v Národní frontě a principu vedoucí úlohy KSČ pro tyto organizace, státní orgány a instituce. Ideově politický princip vedoucí úlohy KSČ při řízení masmédií vykonávala strana na základě směrnic, dokumentů a usnesení ÚV KSČ, ve kterých formulovala obecné povinnosti sdělovacích prostředků. Zástupci sdělovacích prostředků byli na poradách informováni, o kterých osobách a událostech musí, nesmí anebo mohou informovat veřejnost a v jakém rozsahu. I když se jednalo o stranický tisk, jejich redakce byly pokládány za součást aparátu příslušného orgánu KSČ a téměř všichni redaktoři patřili podle Rohlíkové (1992) mezi členy KSČ (Rohlíková, 1992).

Jednotlivé povinnosti a úkoly sdělovacích prostředků byly sice konkrétně formulovány v usneseních a dokumentech, ale, jak zdůrazňuje Rohlíková (1992), ne vždy mohlo dojít k jejich realizaci. Nebylo snadné splnit zejména požadavek otevřené informovanosti

³ Stranický tisk je takový tisk, který je součástí politické komunikace a je používán jako nástroj stranického boje (Jirák, Köpplová, 2007).

veřejnosti, kdy novinářům nebyly poskytnuty potřebné informace, a požadavek kritického přístupu, kdy byl každý kritický příspěvek důsledně kontrolován, zda je přiměřený či vůbec vhodný. Pokud některý novinář překročil tuto hranici, ihned se stal předmětem zájmu FÚTI i nejvyšších stranických orgánů. Důsledek takového systému kontroly a manipulačního charakteru masmédií byl podle Rohlíkové (1992) takový, že „se většina oficiálně proklamovaných hesel stala dříve nebo později pouze prázdným pojmem“ (Rohlíková, 1992, s. 75).

Novináři se neměli řídit pouze politickou odpovědností, ale také odpovědností etickou, která byla shrnuta v „Zásadách etiky socialistického novináře“. Měli například pracovat cílevědomě pro socialistickou společnost, ctít ideje marxismu-leninismu, být aktivní při uskutečňování politiky KSČ a bojovat proti buržoazním myšlenkám antikomunismu⁴. Porušováním těchto zásad se zabývaly orgány Československého svazu novinářů, které mohly rozhodnout o napomenutí, důtce nebo vyloučení člena z daného orgánu. Někdy ovšem došlo k porušení etických zásad, aniž by byl novinář potrestán. Jednalo se o případy, kdy bylo porušení v souladu s potřebami vládnoucí strany. Jako příklad zde uvádí Rohlíková (1992) kampaně proti opozici (Rohlíková, 1992).

K částečnému uvolňování docházelo v masmédiích během druhé poloviny 80. let. Rohlíková (1992) vidí příčinu v nemožnosti dále zamlčovat realitu (špatná ekonomická situace, zničené životní prostředí, existence některých negativních jevů jako je prostituce, drogy, alkoholismus, změna mezinárodních vztahů a vztahu mezi Východem a Západem). Výjimečnou pozici, co se periodik týče, připisuje v tomto období Rudému právu, ve kterém se i přesto, že šlo o orgán ÚV KSČ, začaly objevovat objektivní informace a kritika, a časopisu Mladý svět (Rohlíková, 1992).

1.4. Tisková cenzura

Jak již bylo řečeno, se změnou legislativy došlo také k obnovení cenzury. Myšlenka cenzury (stejně jako propagandy, o které bude pojednáno dále) stojí na předpokladu, že média jsou silným společenským faktorem, který může významně ovlivňovat postoje a chování celé společnosti. Cenzura (i propaganda) vycházejí z tohoto předpokladu (Jirák, Köpplová, 2007). Ustavení cenzury je důsledek snahy o kontrolu nebo korigování obsahu médií, které se

⁴ Považuji za nezbytné upozornit zde na rozdíl mezi těmito nařízeními ukotvenými v normativních a preskriptivních textech a mezi skutečnou praxí novinářů.

dostanou k příjemcům, jinými slovy jde o „*institucionalizovaný způsob kontroly a korigování mediálních sdělení*“ (Jirák, Köpplová, 2009, s. 365).

Podle toho kdy bývá cenzura prováděna, ji můžeme rozdělit na cenzuru předběžnou (preventivní) a následnou (represivní), případně kombinovanou (Jirák, Köpplová, 2009). Předběžnou cenzuru prováděl FÚTI tak, že kontroloval ještě před vydáním přímo v redakcích ústředních deníků obsahy a podobu daného vydání. Při následné cenzuře FÚTI zpětně analyzoval a hodnotil činnost masmédií (Rohlíková, 1992). Vedle cenzury byla rozšířená i autocenzura. Jirák s Köpplovou (2009, s. 367) definují autocenzuru následovně: „*Autor (jedinec, ale i redakce) se vědomě či spontánně vyhýbá vyjádření názoru nebo otevření tématu, aby se vyhnul zásahům nebo postihu zvnějšku*“. Novináři jsou vystaveni cílenému tlaku, který v nich má vyvolávat obavy, a tudíž publikují pouze články, o kterých si myslí, že budou přijatelné pro vykonavatele moci. V takovém případě je autocenzura považována za nástroj mocenské manipulace (Jirák, Köpplová, 2009).

Cenzura může být zavedena státem, politickou institucí nebo případně soukromou skupinou (Jirák, Köpplová, 2009). Důvodem, proč bývá zaváděna v totalitním režimu, je snaha o získání občanů pro určitou ideologii nebo jejich souhlasu s daným typem vládnutí (Jirák, Köpplová, 2007). Její prosazování může mít buď povahu formální kontroly, kdy dochází k odvolávání na příslušné zákony, anebo neformálního nátlaku a vynucování (Jirák, Köpplová, 2009).

Média jsou podle Jiráka a Köpplové (2007) v nedemokratických režimech na jedné straně považována za důležitý nástroj k uskutečnění cílů, na druhé straně jsou ale faktorem, který může daný režim ohrozit. Komunistická strana v Československu spatřovala v médiích mimořádnou účinnost, proto docházelo během let 1948-1989 ke snaze vybudovat centralizovaný systém médií a jejich řízení, kontrolovat obsahy a zvýšit účinnost médií (Jirák, Köpplová, 2007).

Ruku v ruce s kontrolou obsahů mediálních sdělení v době vykonávání moci KSČ jde také směřování těchto obsahů tak, aby byly v souladu s nastavenou ideologií. Tímto se dosáváme k propagandě.

1.5. Definice a charakteristické rysy propagandy

Termín propaganda používala od 17. století římskokatolická církev, která jím označovala šíření a upevňování katolické víry v Evropě a Novém světě, posilování moci církve a působení proti reformaci (Zeman, 2008). Význam pojmu propaganda se změnil v 19.

století, kdy se termín začal používat v souvislosti s jakoukoliv organizací, jež se zabývala šířením politicky relevantních myšlenek a ideologií. V rámci Velkého sociologického slovníku (1996, s. 865) definují Miroslav Ransdorf a Jiří Linhart propagandu jako záměrné, institucionalizované „šíření polit. zaměřených idejí, postupů, celých ideologií, polit. doktrín a teorií v širší nebo užší veřejnosti, jejich tendenčního vysvětlování a modifikace do podoby přizpůsobené aktuální situaci“. Z tohoto pohledu má propaganda funkce informovat o aktuálních jevech s ideologickým a politickým obsahem a interpretovat tyto jevy v souladu s danou ideologií a politickou linií, mobilizovat obyvatelstvo k vystoupení na podporu dané politiky, šířit ideologické zásady a hodnoty, které charakterizují společenské cíle určité strany, instituce nebo státu a dávat je do souvislosti s určitým světovým názorem, vytvářet schémata reakcí na společenské jevy (např. pasivita, očekávání), narušovat jiná ideologická schémata a zastrášovat odpůrce. Cílem propagandy je pak snaha o změnu světového názoru a vytvoření vědomí a takových vzorů jednání, jež zaručí shodu činností jedinců, skupin a organizací s cílem určité strany, instituce, státu či sociálního hnutí. Obecným důsledkem propagandy je celková ideologizace a politizace skutečnosti (Velký sociologický slovník, 1996).

V publicistice můžeme rozlišovat mezi propagandou bílou a černou. Bílá propaganda se řídí etickými pravidly, její cíle jsou světonázorové a mobilizační. Propaganda černá v sobě zahrnuje polopravdy a dezinformace a destruktivně zaměřené propagandistické akce. S komunismem bývá spojována často tzv. „totální propaganda“, která vychází ze stejného ideologicky manipulativního působení veškerých společenských institucí a jejímž cílem je ideologizace veškeré skutečnosti (Velký sociologický slovník, 1996).

Propagandou se ve svém textu o vlivu médií na společnost zabýval například Barták (2003, s. 83). Podle něj „*propaganda... usiluje o upevňování či změnu našich mínění, postojů a stanovisek v zájmu propagandisty, vydavatele, politické strany, hnutí apod.*“ (Barták, 2003).

Stejně jako cenzura vychází i propaganda z předpokladu, že média, jakožto silný společenský faktor, mohou mít velký vliv na postoje a chování společnosti. Na rozdíl od cenzury, která usiluje o omezení svobodného působení médií ve prospěch určité vládnoucí skupiny, se ale propaganda snaží ovlivnit průběh působení médií prostřednictvím předem stanovených účinků působení, taktéž ve prospěch určité elity. Jedná se tedy o plánovanou komunikaci, manipulaci s médii, jejímž cílem je dosáhnout společenské kontroly. Jako příklad uvádí Jiráček s Köpplovou (2009) snahu politických elit vytvořit o sobě vlastní pozitivní obraz a udržet si politickou moc (Jiráček, Köpplová, 2009).

Barták (2003) uvádí ve svém textu charakteristické metody, které se v rámci propagandy využívají k manipulování s informacemi a dezinformování společnosti (Barták, 2003). S ohledem na téma bakalářské práce nebudu jmenovat všechny, ale pouze ty, které se vztahují k dané problematice. Jedná se o překrucování faktů a skutečnosti ve prospěch nebo neprospěch dané věci, záměrné klamání, uvádění polopravd, zastírání zdrojů, zdánlivá objektivnost médií a jejich nezávislost, opakování určitých frází a hesel, zatajování důležitých informací a udávání nesprávných souvislostí událostí (Barták, 2003).

V této kapitole bylo podrobně pojednáno o struktuře a fungování médií v období socialismu v Československu. S výjimkou krátkého období ke konci 60. let, které je charakteristické snahou o liberalizaci médií, byla média řízena a kontrolována komunistickou stranou, která je ve svůj prospěch užívala pro propagandu socialistické ideologie. Kapitola je v práci řazena proto, že považuji za nezbytné seznámit se jednak s historickým pozadím doby, ve které byly novinové články o bojkotu olympijských her napsány, jednak se způsobem, jakým fungovala média v období socialismu v Československu. Vědomost těchto informací nám pak umožní plně pochopit diskursivní analýzu článků v 3. části práce a zařadit si získané informace do širšího kontextu. Z tohoto důvodu je důležité vyložit v této práci také okolnosti samotného bojkotu olympijských her.

II. Bojkot letních olympijských her 1976 africkými zeměmi

Tato kapitola je postavena z důvodu nedostatku neutrální faktografické literatury převážně na internetových článcích a článcích z časopisu publikovaného taktéž na internetu. Jsem si plně vědoma, že zde používám literaturu, která už dané téma určitým způsobem interpretuje a je tudíž subjektivní, nejde zde ale o skutečnosti samotné, nýbrž o uvedení těchto skutečností za účelem seznámení se s pozadím či významovými souvislostmi následné analýzy⁵.

II.1. Historie olympijských her

První olympijské hry, které jsou doloženy písemnými prameny, se konaly v roce 776 př. n. l. ve starověkém Řecku (Rosenberg, 2010). Původně šlo o panhelénské slavnosti, které probíhaly každé čtyři roky. Soutěžilo se ve sportu, hudbě a literatuře. Když se nadvlády nad Řeckem ujal Řím, začaly hry postupně upadat (Britannica, 2010). Nakonec je v roce 393 n. l. římský císař Theodosius I., vyznávající křesťanství, zakázal z důvodu jejich pohanského vlivu (Rosenberg, 2010).

Olympijské hry byly obnoveny díky snahám Pierra de Coubertina. První novodobé hry se měly původně konat v roce 1900 v Paříži, nakonec byla tato velká událost přesunuta na rok 1896 do Athén (Britannica, 2010). Díky Coubertinovi vznikl také Mezinárodní výbor pro organizování her, který se přeměnil v Mezinárodní olympijský výbor, do jehož čela byl zvolen jako první Demetrios Vekelas z Řecka (Rosenberg, 2010).

Myšlenkou olympismu je zdůraznit „*rolí sportu v rozvoji člověka, mezinárodního porozumění, mírové koexistence, společenské a morální výchovy pro celý svět*“ (Dovalil, 2004, s. 26–27). Olympijské hry vytvářejí sportovní, výchovné a kulturní hodnoty, podílí se na demokratizaci mezinárodní politiky, odstraňování rasové a sociální nesnášenlivosti, podněcují umění a bývají považovány za určitý vzor (Dovalil, 2004). I přes tuto filozofii olympismu postihly některé novodobé olympijské hry události, jež negativně zasáhly celé olympijské hnutí.

⁵ Problematikou konstrukce dějinných událostí se zabýval ve své monografii například Miloš Havelka (2001), který pro důležité události v dějinách zavádí pojem „symbolická centra“. Tento pojem, který odvozuje z koncepcí „symbolického formování“ Ernsta Cassirera a „historického centra“ Heinricha Rickerta, má vyjadřovat fakt, že historické události mohou obsahovat symbolické významy, které jim ve skutečnosti neodpovídají, a že se stávají kulturními charakteristikami doby a jejich ideologií. Historik by měl mít na paměti odlišnou kvalitu historického naplňování těchto center a jejich modalitu (Havelka, 2001, s. 14–18).

II.2. Olympijské hry a politika

Už od počátku pořádání novodobých olympijských her docházelo ke snaze propojit tuto sportovní událost s politikou, a to prostřednictvím manipulace, politické propagandy a nacionalismu. K prvnímu pokusu došlo hned v roce 1896 v Athénách, kdy Britové přinutili australského sportovce, aby se prohlásil za Brita. Berlínské hry z roku 1936 bývají spojovány s nacistickou propagandou, o dvacet let později byly hry v Melbourne ovlivněny sporem mezi Maďarským a Sovětským svazem, který v Maďarsku násilně potlačil revoluci. Dalším příkladem je soutěžení Spojených států a Sovětského svazu během Studené války o větší počet získaných medailí, spor mezi Čínou a Tchaj-wanem, teroristický útok při hrách v Mnichově (1972), kdy došlo k zabití izraelských sportovců, a série několika bojkotů (Britannica, 2010).

K prvnímu bojkotu olympijských her došlo v Melbourne v roce 1956. Na protest proti již zmíněné invazi Sovětského svazu do Maďarska se odmítlo zúčastnit Nizozemí, Španělsko a Švýcarsko. Na sportovištích se neobjevili ani sportovci Egypta, Iráku a Libanonu, což měla být reakce na francouzsko-britskou intervenci Suezského průplavu, a sportovci z Čínské lidové republiky, která protestovala proti startu Čínské republiky – Tchaj-wanu (Olympic Movement, 2009b).

K největšímu bojkotu došlo v roce 1980 při olympijských hrách v Moskvě, kterých se nezúčastnilo 67 zemí. Důvodem byl protest vedený americkým prezidentem Jamesem Carterem proti invazi Sovětského svazu do Afganistanu (Olympic Movement, 2009c).

Bojkot následujících olympijských her ve Spojených státech (Los Angeles 1984), které před čtyřmi lety iniciovaly bojkot her v Moskvě, nikoho nepřekvapil. Sovětský svaz odmítl svou účast společně se 13 dalšími zeměmi (Olympic Movement, 2009a). Mezi těmito zeměmi byla i Československá republika, která byla tlakem Moskvy donucena nikam neodcestovat, ačkoliv sportovci byli na vrcholnou sportovní akci dobře připraveni a měli šanci získat mnoho medailí. Na hry měla odcestovat například Kratochvílová, Fibingerová anebo Bugár (Česká televize, 2010). Jako důvod uvedl Sovětský svaz obavu o bezpečnost. Her se nezúčastnily také země Libye a Iránu kvůli špatným vztahům se Spojenými státy (Craig, 2008).

Bojkot postihl i další hry v Soulu v roce 1988. Ve sportovních disciplínách se zde nepředvedli sportovci z Korejské lidově demokratické republiky (Severní Korea), následování Kubou, Etiopií a Nikaraguou (Olympic Movement, 2009d). Důvodem jejich odstoupení mělo být odmítnutí návrhu Severní Koreje o spolupřadatelství her s Jižní Koreou (Craig, 2008).

Bojkot olympijských her se stal diskutovaným tématem také o dvacet let později. Důvodem k protestům se stalo krvavé potlačení nepokojů v Tibetu a porušování lidských práv v Číně. Svou neúčast na posledních letních olympijských hrách v Pekingu v roce 2008 zvažovaly někteří politikové a některé země, mezi něž patřila také Česká republika (Bojkot olympiády v Číně?, 2008). Český olympijský výbor ovšem jednoznačně odhlasoval účast našich sportovců. Jeho usnesení také obsahovalo svobodu vyjadřování pro všechny české sportovce a realizační týmy účastníci se her, podmínkou bylo ale dodržování Olympijské charty, v tomto kontextu byl důraz kladen zejména na její článek 51 (Beránek, 2008): „(3) *V olympijských prostorách, na sportovištích a jiných místech není povolen žádný typ demonstrací nebo politické, náboženské či rasové propagandy.*“ (Olympijská charta, 2004, s. 54).

II.3. Bojkot olympijských her v Montrealu 1976

Olympijské hry v kanadském Montrealu byly poznamenány dvěma bojkoty: neúčastí Tchaj-wanu a odstoupením afrických zemí (Dobrovský, 1977).

Příčina odstoupení Tchaj-wanu pramenila ve sporu mezi Kanadou a Mezinárodním olympijským výborem (MOV). Zatímco kanadská vláda uznávala pouze Čínskou lidovou republiku a nikoliv Tchaj-wan, nepovažovala Tchaj-wan za právoplatného zástupce a nechtěla zástupcům této země udělit víza. Naproti tomu MOV uznával pouze Tchaj-wan, protože Čína před lety vystoupila z MOV a dalších mezinárodních svazů a federací. Konečným řešením bylo schválení účasti lidové Číny jakožto jediného reprezentanta čínského lidu. Podmínkou byla její přihláška do MOV. Tchajwanci se mohli her také zúčastnit, ale pouze jakožto reprezentanti Tchaj-wanu. Původně s návrhem souhlasili, nakonec ale z her odstoupili (Dobrovský, 1977).

Z hlediska tématu bakalářské práce bude podrobněji pojednáno o bojkotu olympijských her africkými zeměmi.

II.3.1. Tradice ragbyových zápasů mezi Novým Zélandem a Jihoafrickou republikou

První ragbyové zápasy na Novém Zélandu se datují do 70. let 19. století. V tomto desetiletí zde došlo také k rozšíření ragby, které už mělo své týmy nejen ve městě Nelson, ale

také v Aucklandu, Wellingtonu, Dunedinu, Christchurch a Taranaki. V roce 1892 pak byla založena Novozélandská ragby fotbalová unie, čímž získal tento sport punc oficiality (All Blacks, 2004).

Zápasy na mezinárodní scéně se začaly hrát už od roku 1882, kdy přijel na Nový Zéland tým z New South Walesu. Kromě něj se začal Nový Zéland utkávat také s týmy Velké Británie a Austrálie. Od roku 1893 začal tým jezdit do téměř všech zemí, kde se hrálo ragby, stejně tak jezdily zahraniční týmy na ostrov. Novozélandští All Blacks se se svými modrými dresy se zlatou kapradinou stali všeobecně známými⁶ (All Blacks, 2004).

K prvnímu střetnutí mezi Novým Zélandem a Jižní Afrikou došlo na půdě Nového Zélandu v roce 1921. Série tří zápasů tehdy skončila nerozhodně (All Blacks, 2004). Od té doby se týmy pravidelně střídaly v dojíždění za vzájemnými mezinárodními utkáními. V roce 1928 se spolu střetly v Jižní Africe, v roce 1937 na Novém Zélandu, o dvanáct let později v Jižní Africe, na Novém Zélandu opět v roce 1956, v roce 1960 v Jižní Africe, 1965 na Novém Zélandu, 1970 v Jihoafrické republice a dále o šest let později, v roce konání letních olympijských her v Montrealu, taktéž v Jihoafrické republice (JAR)⁷ (All Blacks, 2008). Důvodem, proč se poslední dvě série před olympijskými hrami odehrávaly v Jihoafrické republice, bylo nepovolení vstupu jihoafrického týmu na území Nového Zélandu (Mzali, 1976).

Série tradičních zápasů mezi Jihoafrickou republikou a Novým Zélandem pokračovala v roce 1981 na Novém Zélandu, 1992 v JAR, 1994 na Novém Zélandu a v roce 1996 byla ukončena v Jihoafrické republice⁸ (All Blacks, 2008). Od roku 1996 se týmy All Blacks a Springboks, ještě společně s australskými Wallabies každoročně setkávají v rámci nově vzniklého Tri Nations Cupu (rugby.com.au, 2010).

⁶ All Blacks později vyměnili barvu dresu za černou se stříbrnou kapradinou. Respekt budí v soupeři jakmile vstoupí na hřiště, kde ještě před samotným zápasem předvádí světoznámý bojový tanec Haka (All Blacks, 2004).

⁷ Jihoafrická republika byla vyhlášena 31. května 1961, prvním prezidentem se stal C. R. Swart (Hulec, 1997).

⁸ Veškeré výsledky zápasů jsou k dispozici na oficiálních stránkách týmu All Blacks: <<http://stats.allblacks.com/asp/tours.asp>>.

II.3.2. All Blacks vs. Springboks a otázka rasismu⁹

Jihoafrický tým se již od svého počátku potýkal s otázkou rasové segregace. Jihoafričané byli rozděleni na bílé, černé a barevné, přičemž černým a barevným nebylo dovoleno účastnit se ragbyových zápasů. Tento zákaz se v Jižní Africe nevztahoval pouze na ragby, ale i na další sportovní odvětví. Jižní Afrika měla z důvodu rasové segregace zakázáno soutěžit s ostatními zeměmi. Mnoho lidí proto zastávalo názor, že by novozélandští ragbisté měli také přerušit své styky s touto zemí (Wilson, 2010).

K rasové segregaci nedocházelo pouze v týmu Jižní Afriky. Afričané požadovali po Novém Zélandu, aby se i jeho tým skládal pouze z hráčů bílé rasy. Novozélandčané na tuto podmínku dokonce přistoupili, a tak už v roce 1928 při prvním výjezdu do Jižní Afriky byli z týmu vyloučeni talentovaní hráči maorského původu a hráči původem z Tichomoří. Tým složený pouze z bělochů odjel na své turné do Afriky také v roce 1960 i přesto, že docházelo k protestům a sepisování petice. V roce 1967 byla série zápasů v Jihoafrické republice zrušena, protože Novozélandčané do svého týmu zahrnuli také hráče maorského původu, což africká vláda nepřipustila (Wilson, 2010). O rok později vyhlásila Organizace spojených národů (OSN) sportovní bojkot¹⁰, čímž chtěla dostat jihoafrickou vládu pod tlak. Protože ragby patřilo vedle kriketu mezi jeden ze dvou hlavních sportovních odvětví Jihoafrické republiky, pozornost se obrátila k Novému Zélandu a ragbyovému týmu (Ministry for Culture..., 2009b).

K určitému zlomu došlo hned při dalším turné v roce 1970, kdy měli Novozélandčané dovoleno mít v týmu tři Maory a jednoho hráče ze Samoy. Tito čtyři hráči byli nazýváni „čestnými bělochy“ a údajně byli tak bílí, že si jich člověk ani nevšiml (Wilson, 2010). Benevolence Jihoafrické republiky nebyla přičítána tomu, že byla její vláda pod mezinárodním tlakem, ale tomu, že zde hráče přijala pouze jako „čestné bělochy“. Tento

⁹ Ransdorf s Linhartem (Velký sociologický slovník, 1996, s. 908) definují rasismus v rámci Velkého sociologického slovníku jako „nepřátelský postoj vůči příslušníkům jiné rasy nebo etnika lidově považovaného za rasu, který může nabýt fanatických podob a může přerůst v ideologii i v systematický teror“. Rasy přitom z antropologického hlediska chápou jako „diferentní lidské populace, lišící se somatickými i dalšími biol. rysy, zejm. barvou kůže, vlasů a očí, formou vlasů, nosu, rtu, víček, hlavy a obličejů, výškou, proporcemi a členěním těla, popř. dalšími tělesnými znaky“, přičemž tyto znaky musíme vnímat jako celek a ne izolovaně (Velký sociologický slovník, 1996, s. 907–908). Rasismus bývá založen na určitém předsudku, na racionálních důvodech, jedná se ale o iracionální postoj. Rasistické projevy mohou vyvrcholit v systematickou rasovou diskriminaci, která spočívá v omezování práv dané rasy a může vyústit v rasovou segregaci, případně až genocidu. Rasismus může být státní politikou podpořenou rasistickou ideologií, jejímž jádrem je nerovnost mezi rasami a převaha jedné rasy nad jinou (Velký sociologický slovník, 1996).

¹⁰ V Rezoluci OSN přijaté na plenárním zasedání Valného shromáždění 2. prosince 1968 doslova stojí: „Valné shromáždění ... (12) žádá všechny státy a organizace, aby pozastavily kulturní, vzdělávací, sportovní a jiné výměnné pobyty s rasistickým režimem a s organizacemi nebo institucemi v Jižní Africe, která vyznává apartheid.“ (Resolutions adopted..., 1989, s. 9–10).

krok vyvolal mezi lidmi vlnu nespokojeností. Novozélandská ragby fotbalová unie čelila výčitkám, že dovoluje ponižování maorských hráčů a že svým rozhodnutím účastnit se turné za těchto podmínek vyjadřuje tolerantní postoj k apartheidu. Šířila se obava, že se postoje Jihoafričanů roznesou také do novozélandské společnosti. Na druhou stranu zde byli ale také zastánci ragbyových turnajů, kteří argumentovali tím, že by politika a sport měli zůstat odděleny a že by dokonce kontakt Jihoafričanů s Novozélandem prostřednictvím ragby mohl pomoci k vylepšení situace v Jižní Africe (Ministry for Culture..., 2009b).

Oddělit sport a politiku bylo ale čím dál složitější. Následující série zápasů, kdy měl Nový Zéland hostit v roce 1973 Jihoafrickou republiku, se nakonec neuskutečnila na popud novozélandské vlády (Wilson, 2010). O tři roky později, v období bezprostředně po povstání v Sowetu¹¹, odjeli novozélandští ragbisté na své obvyklé turné do JAR (Wilson, 2010). Domnívám se, že v té době ani netušili, že svým činem způsobí rozsáhlý bojkot blížících se letních olympijských her.

II.3.3. All Blacks jedou do Jihoafrické republiky. Africké státy bojkotují olympijské hry.

Nejednou se Novozélandčané ocitli na pomezí a museli se rozhodovat, zda přerušit zápasovou tradici anebo v ní pokračovat (Wilson, 2010). Crawford (1977) se snaží ve svém článku prostřednictvím charakteristiky vztahu Novozélandčanů ke sportu vysvětlit, proč se ragbisté týmu All Blacks rozhodli nakonec do Jihoafrické republiky odcestovat. Důvod vidí v povaze tohoto národa. Novozélandčané mají o sport veliký zájem nejen proto, že při něm mohou ukazovat svou silnou a ráznou náturu, lásku k přírodě, získat potěšení ze své účasti na fyzické aktivitě, ale také proto, že považují sport za místo, kde se mísí energii, nadšení i vzrušení. Kromě toho sport je oblast, díky které může člověk získat určitou prestiž. A to je pro tuto kulturu, kde se klade důraz na společenské postavení a prestiž, velmi důležité. Pokud se stane člověk dobrým sportovcem, je to známkou jeho společenského úspěchu. Vášeň pro sport se ukázala i v roce 1976, kdy ragbisté získali souhlas vlády a odjeli do Jihoafrické

¹¹ Událost v Sowetu byla vyvrcholením nespokojenosti černošského obyvatelstva se stavem ve školství. Od poloviny 70. let byl v černošských sídlištích nedostatek škol a učitelů, učitelé často nebyli aprobovaní, což mělo za následek přeplněné třídy, nekvalitní výuku a nespokojenost černošského obyvatelstva, které se tak uchýlovalo k protestům a bouřím. Protestní akce vyvrcholila v momentě, kdy byla do škol zavedena afrikánština jako vyučovací jazyk. Na 16. června 1976 byl svolán protestní pochod studentů v Sowetu, během něhož došlo k násilí a střelení policie do zástupu protestujících. Policejní zásah odstartoval vlnu násilí v černošských sídlištích po celé zemi, která trvala několik let (Hulec, 1997).

republiky. Novozélandané samozřejmě znali situaci v Jihoafrické republice, to nejdůležitější pro ně byla ale samotná hra (Crawford, 1977).

Stejně jako Crawford se domnívám, že ragbisté uvažovali v kontextu pouze sportovním, chtěli odehrát kvalitní zápasy s kvalitním soupeřem, kterým JAR bezpochyby byla. Pro ragbisty nebyl z jejich hlediska podle mého názoru nijak zavazující a důležitý politický fakt, že Nový Zéland je členem OSN a musí se tak řídit určitými pravidly, zejména již zmíněnou schválenou rezolucí 2396 (XXII.). Pravděpodobně si tak ani neuvědomovali důsledky, které mohou jejich činy vyvolat.

Ačkoliv byla Jihoafrická republika z MOV kvůli vyznávání politiky apartheidu vyloučena a olympijské hry v Montrealu se jí teoreticky netýkaly, prakticky spustila celý bojkot. Záminkou se stala již několikrát zmíněná cesta novozélandských All Blacks bezprostředně před hrami na turné do JAR¹² (Janda, 2009). Některé africké země prohlašovaly už před odjezdem ragbistů do JAR, že budou bojkotovat hry, pokud jim bude odjezd povolen (Ministry for Culture..., 2008). Bojkot pak spustil prezident Tanzanie Julius Nyerere, který v něm podle Jandy (2009) viděl možnost, jak se zviditelnit. Nyerere apeloval na africké státy, aby se her neúčastnily v případě, že na nich budou mít povoleno startovat sportovci Nového Zélandu. MOV tak obdržel žádost o vyloučení Nového Zélandu z her, kterou zamítl (Janda, 2009). Descœurdes (1979) uvádí dva důvody, proč MOV žádosti vyhovět nemohl. Jednak ragby nebyly olympijským sportem a jednak nepatřily ani mezi členy New Zealand Olympic, ani mezi British Commonwealth Games Association (Descœurdes, 1979). Navíc Ragbyová unie Nového Zélandu byla orgánem nezávislým na Novozélandském olympijském výboru a turné ragbistů zajišťovala nezávisle na dalších orgánech. Mluvčí Olympijského výboru Nového Zélandu na obranu uvedl, že ragbisté Nového Zélandu nebyli jedinými sportovci, kteří se vydali v roce 1976 do JAR. Jihoafrickou republiku navštívilo v témže roce dalších 25 zemí, proto by bylo podle něj nelogické, kdyby byl potrestán zrovna Nový Zéland (1976: African countries..., 2008).

Důsledkem zamítnutí žádosti bylo odstoupení 21 afrických zemí a americké Guayany z olympijských her. Jak dále uvádí Janda (2009), paradoxem bylo, že důvodem protestu byla

¹² Novozélandané, kteří v Montrealu reprezentovali zemi, měli nařizeno o dané situaci nemluvit (Ministry for Culture..., 2008). Podle mého názoru by se mohlo jednat dohody ze strany rugbyové federace o tabuizované téma. Při psaní práce jsem se potýkala s poměrně nedostatkem informací, kontaktovala jsem proto Mezinárodní rugbyovou federaci a Rugbyovou unii Nového Zélandu. Ani jedna z nich mi neposkytla informace. Otázkou zůstává, zda je příčinou jejich neochota, či stejně jako u pracovníků České rugbyové unie dokonce nevědomost o celé kauze. Téměř všechny informace jsem získala pouze z oficiálních stránek novozélandské obdoby našeho ministerstva kultury – Ministry for Culture and Heritage, které připravuje skupina historiků, viz <<http://www.nzhistory.net.nz/>>.

politika apartheidu se svou rasovou segregací a porušováním lidských práv, přičemž v samotných zemích, které hry bojkotovaly, taktéž docházelo k porušování lidských práv a země zdaleka nebyly demokratické (Janda, 2009).

II.3.4. Bojkot afrických zemí z pohledu místopředsedy Mezinárodního olympijského výboru

Pozadí celé události popsal z pohledu tehdejšího místopředsedy MOV a předsedy Tuniského olympijského výboru Mohamed Mzali, který poskytl interview časopisu *Olympic Review*.

Členové MOV odsuzovali politiku rasové segregace, kterou praktikovala Jihoafrická republika. V těchto názorech je podporovaly i další země, jako Arábie, africké země, země třetího světa, země sovětského bloku, Latinská Amerika, některé Skandinávské země a státy ve Středozeří. Na zasedání v Mnichově schválil MOV vyloučení Jihoafrické republiky a Rhodesie¹³ (Mzali, 1976). Prezident MOV se k tomuto rozhodnutí vyslovil následovně: „*Je mou povinností říci, že Jižní Afrika vyznává apartheid ve sportu. Z tohoto důvodu jsme ji vyloučili z Olympijského hnutí.*“ (Descœurdes, 1979, s. 239). Členské státy se snažily bojovat proti rasismu a politice apartheidu, včetně apartheidu ve sportu. Rozhodnutí ovšem neakceptoval Nový Zéland, jehož ragbyový tým odcestoval do Jihoafrické republiky na sérii zápasů (Mzali, 1976).

Mzali (1976) dále uvádí, že 48 hodin před zahájením olympijských her poslalo třináct afrických zemí dopis předsedovi MOV lordu Killianinovi a v něm požadovaly vyloučení Nového Zélandu z olympijských her. Zástupci západní i východní Evropy, Latinské Ameriky, Asie i všech afrických zemí sdružených v MOV se nakonec na svém zasedání shodli na tom, že se tento případ Mezinárodního olympijského výboru netýká, a to z následujících důvodů: Nový Zéland politiku apartheidu nevyznával, ragby nepatřilo mezi olympijský sport, ragbyová federace Nového Zélandu nebyla členem národního olympijského výboru Nového Zélandu a v neposlední řadě MOV už učinil opatření, když vyloučil Jihoafrickou republiku a Rhodesii ze své organizace (Mzali, 1976).

¹³ Jižní Afrika byla z olympijských her vyloučena kvůli své politice apartheidu mezi lety 1964–1988 (Craig, 2008).

Otázku, kterou si Mzali (1976) pokládá, je, proč kritizovat zrovna Nový Zéland a neodsoudit jiných 26 zemí¹⁴, které s Jihoafrickou republikou udržovaly sportovní kontakty. Na obranu Nového Zélandu uvádí, že vláda Nového Zélandu nepovolila dva roky před olympijskými hrami v Montrealu vstup Jihoafrického ragbyového týmu do země.

Ačkoliv už na dřívějších olympijských hrách došlo k neúčasti některých zemí, specifikum tohoto bojkotu spatřuje Mzali (1976) v tom, že africké země své sportovce připravovaly čtyři roky na závody, vydaly peníze na jejich účast a dopravu do Montrealu a den před zahájením her odstoupily. Místopředseda MOV se zamýšlí také nad etickou stránkou celé věci – jak velké muselo být zklamání afrických delegací, a jak se museli cítit organizátoři, kteří se snažili zajistit pro všechny přívětivé prostředí. Podle něj byl celý bojkot unáhlenou akcí, která navíc nebyla ani účinná (Mzali, 1976).

Stejný názor vyjadřuje ve svém textu i Cheffers (1979), který se v něm věnuje nesmyslnosti bojkotů. Neúspěch bojkotu afrických států na hrách v Montrealu podle něj spočíval ve špatné komunikaci mezi jednotlivými státy a v nedostatku publicity. Cheffers (1976) zde tvrdí, že „*bojkot, jakožto nástroj pro dosažení politické změny, je účinný pouze v případě malých a relativně bezbranných zemí*“ (Cheffers, 1979, s. 513). Užití bojkotu za účelem dosažení něčeho vyloučení z olympijských her považuje za neúčinné, protiprávní a cynické (Cheffers, 1979).

II.3.5. Přehled odstoupených států a jejich odůvodnění

Pouze jediný den před oficiálním zahájením olympijských her v Montrealu (zahájení proběhlo 17. července 1976) oznámilo nečekaně 22 delegací, že odstupuje z her (Samaranch, 1984). Že bylo rozhodnutí učiněno na poslední chvíli, dokazuje to, že většina odstupujících zemí (20) byla už v Montrealu přítomna (1976: African countries..., 2008).

Jediné dva africké státy, které z těchto her nakonec neodstoupily, byly Senegal a Pobřeží slonoviny (Africa and the XXIst Olympiad, 2010). Tabulka č. 1 uvádí přehled všech zemí, které se těchto olympijských her nezúčastnily, a jejich důvody, jež oficiálně uvedly.

¹⁴ Zde se liší počet zemí, které kromě Nového Zélandu navštívily v roce 1976 z důvodu sportovních klání JAR, s počtem, který uvádí ve svém článku BBC (1976: African countries..., 2008).

Tabulka č. 1: Přehled zemí nestrartujících na OH 1976, ať už z důvodu bojkotu či jiného důvodu. Zdroj: Africa and the XXIst Olympiad (1976).

odstoupily z OH	zdůvodnění odstoupení
Alžírsko	vládní intervence
Kamerun	rasová segregace
Čad	vládní intervence
Kongo	důvod neuveden
Egypt	soukromé důvody
Etiopie	protest proti sportovnímu vztahu mezi Novým Zélandem a JAR
Ghana	protest proti účasti Nového Zélandu na OH
Guyana	rozhodnutí národního olympijského výboru, kvůli účasti Nového Zélandu
Horní Volta	z důvodu odmítnutí MOV vyloučit Nový Zéland z OH
Irák	rozhodnutí národního olympijského výboru kvůli účasti Nového Zélandu odstoupení jako protest proti sportovnímu vztahu Nového Zélandu s JAR
Keňa	vládní nařízení
Libye	důvod neuveden
Mali	důvod neuveden
Maroko	
Niger	důvod neuveden
Nigérie	nařízení národního olympijského výboru
Súdán	z důvodu účasti Nového Zélandu na OH
Svazijsko	odstoupení bez konzultace s národním olympijským výborem
Togo	důvod neuveden
Tunisko	
Uganda	boj proti apartheidu ve sportu
Zambie	vládní nařízení o odstoupení
Gabon	
Madagaskar	
Tanzanie	vyhovění Organizaci africké jednoty (Organization of African Unity)
Středoafriická republika	
Gambie	
Malawi	
Zair	finanční důvody

Země, které z her odstoupily, se zásadním způsobem podílely na snížení počtu zastoupených sportovců v jednotlivých disciplínách, čímž ovlivnily i samotné disciplíny (Africa and the XXIst Olympiad, 2010). Nejvíce utrpěly běžecké závody, kterých se kvůli bojkotu nezúčastnili sportovci z Keni a Etiopie (Janda, 2009). Tabulka č. 2 podává celkový výčet bojkotujících zemí a počty sportovců, kteří se z důvodu bojkotu daných sportovních disciplín neúčastnili.

Tabulka č. 2: Počty chybějících sportovců reprezentujících země v jednotlivých disciplínách. Zdroj: Africa and the XXIst Olympiad (1976).

	atletika	basketball	box	cyklistika	šerm	fotbal	házená	vzpírání	hokej	judo	zápas	plavání	střelba	volejball	celkem
Alžírsko	7		1	5	1			2							16
Čad	2									4					2
Egypt		14	6					2			6			13	41
Etiopie	20		6	6											32
Ghana	18		7			17									42
Guyana	7		5	3						2					17
Horní Volta	4			4											12
Irák	2		1					2			2		1		8
Kamerun	3		4	6											17
Keňa	36		8						16				4		64
Kongo	8														8
Libye			4	3							1				8
Mali	1									1					2
Maroko	4		6							4	4				18
Niger			3												3
Nigérie	20		8			17						1			46
Súdán	10														10
Svazijsko	1		3												4
Togo	7		6	4											17
Tunisko	4		3				15					1			23
Uganda	17		8												25
Zambie	2		7			17									26
CELKEM	173	14	86	31	1	51	15	6	16	11	13	2	5	13	441

II.4. Opatření Commonwealthu proti apartheidu v JAR

Už na počátku roku 1971 přijal Commonwealth dokument *Declaration of Commonwealth Principles*, který odsuzoval existenci apartheidu včetně apartheidu ve sportu. Země Commonwealthu se zavázaly přijímat všechny lidi bez ohledu na jejich rasu, barvu, jazyk anebo víru a odsuzovaly rasistické předsudky a diskriminaci. Na jednu stranu viděly ve sportu prostředek, který podporuje a rozvíjí porozumění mezi lidmi a zeměmi, na druhou stranu se domnívaly, že by sportovní kontakty se zeměmi vyznávajícími politiku apartheidu mohly poukazovat na to, že státy tolerují politiku apartheidu (Ministry for Culture..., 2007).

Odjezd ragbistů do Jihoafrické republiky i přes schválený dokument a násilně nepokoje v Sowetu vyvolal vlnu mezinárodního znepokojení. Novozélandský premiér Robert Muldoon se hájit tím, že v demokratické zemi nemůže dojít k omezení práv občanů na cestování. Přestože se vláda snažila oddělit od sebe striktně politiku a sport, díky bojkotu došlo opět k jejich sblížení (Ministry for Culture..., 2009a).

V roce 1977 se opět sešly hlavy států Commonwealthu, aby projednaly otázku Jihoafrické republiky. Na svém jednání schválily dokument *Gleneagles Agreement*, který zabraňoval jakýmkoliv kontaktům a soutěžení mezi sportovci, týmy nebo sportovními organizacemi Nového Zélandu a Jihoafrické republiky. I přes existenci tohoto dokumentu novozélandský premiér prohlásil, že vláda nebude žádným způsobem zasahovat do sportovních záležitostí (Ministry for Culture..., 2009a).

Podle mého názoru si novozélandský premiér vyložil usnesení Commonwealthu velmi benevolentně. Jeho součástí totiž bylo, že je sice povinností jednotlivých vlád bojovat proti apartheidu a zamezovat jakýmkoliv sportovním kontaktům se státy, které oficiálně vyznávají rasismus, ale každý jednotlivý stát si má sám určit, jaký způsob pro to bude nejvhodnější (Ministry for Culture..., 2007).

Novozélandská ragby fotbalová unie reagovala na prohlášení premiéra Muldoona tak, že pozvala ragbisty JAR v roce 1981 na turné na Nový Zéland. S rozhodnutím ragbyové unie nesouhlasil místopředseda vlády Brian Talboys, který vyjadřoval své obavy nad tím, že by mohlo být na Nový Zéland pohlíženo jako na zemi, která nad apartheidem přivírá oči, a mohlo by ji to uškodit na mezinárodní scéně (Ministry for Culture..., 2009a).

Své znepokojení nad sportovními kontakty novozélandských ragbistů s Jihoafrickou republikou vyjadřovala také Organizace spojených národů (OSN), která se snažila téměř od svého vzniku bojovat proti apartheidu a schvalovala také rezoluce týkající se přímo apartheidu ve sportu.

II.5. OSN v boji proti apartheidu ve sportu

Valné shromáždění OSN se zabývalo apartheidem ve sportu už od roku 1948. Apartheid¹⁵ označilo za „*zločin proti lidskosti, který je v rozporu s Chartou OSN a*

¹⁵ Encyklopedie Universum (2000-2001, s. 249–250) charakterizuje apartheid jako politickou rasovou „*segregaci a diskriminaci sledující cíle vytvořit a upevnit nadvládu jedné rasové skupiny nad jinou skupinou či skupinami, které jsou považovány za méněcenné*“. Součástí apartheidu je zavedení zákonodárných a jiných opatření, která omezují nebo zabraňují těmto skupinám podílet se na politickém, sociálním, kulturním i hospodářském životě (Universum, 2000-2001).

Všeobecnou deklarací lidských práv“ (Informační centrum OSN..., 2005). Od 60. let 20. století se pak OSN snažila jihoafrickou vládu přesvědčit, aby od politiky apartheidu upustila. V roce 1962 byl v rámci OSN zřízen Zvláštní výbor proti apartheidu, který měl za úkol vytvořit plán pro boj proti apartheidu na mezinárodní úrovni (Informační centrum OSN..., 2005).

Rezoluce OSN obsahují opatření proti apartheidu po celou dobu jeho trvání, s ohledem na dataci bojkotu zde zmíním důležitá opatření týkající se sportu, která byla na plenárních zasedáních Valného shromáždění přijata před olympijskými hrami v Montrealu a dvě rezoluce OSN o apartheidu ve sportu, jež byly schváleny během následujícího roku po těchto hrách a jež reagovaly na bojkot afrických států¹⁶.

V roce 1968 vyzvalo v rezoluci 2396 (XXIII.) Valné shromáždění OSN státy a organizace, aby přerušily sportovní styky s Jižní Afrikou, jež praktikuje politiku apartheidu (přesné znění viz poznámka pod čarou č. 7) (Resolutions adopted..., 1989).

Rezoluce 2775 (XXVI.) z roku 1971 už obsahuje celý článek zabývající se apartheidem ve sportu. Článek D opakuje dřívější rozhodnutí Valného shromáždění, které vyzývalo všechny státy a sportovní organizace k pozastavení veškerých sportovních styků s Jižní Afrikou, jejíž týmy jsou sestaveny na základě politiky apartheidu. Valné shromáždění zde připomíná členským státům OSN, že se zavázaly na základě Charty OSN k respektování lidských práv a svobod bez rozdílu vyznání, jazyka, pohlaví a rasy. Valné shromáždění se zároveň zavázalo podporovat olympijský princip nedovolené diskriminace rasové, náboženské a diskriminace na základě politické příslušnosti a dodržování tohoto principu, stejně jako zamezení jeho nerespektování, požadovalo také po všech národních a mezinárodních sportovních organizacích. Vyzývá zde všechny sportovce, aby se neúčastnili sportovních aktivit v zemích uplatňujících politiku rasové diskriminace a apartheidu ve sportu, státy k dodržování olympijského principu zamezení diskriminace a k podporování jejich sportovních organizací, které se tímto měly vyhýbat všem sportovním akcím, kde by byl porušován tento princip. Sportovní organizace a veřejnost měly dále zabránit takovým sportovním aktivitám, při kterých docházelo k vyloučení sportovců nebo jejich diskriminaci

V Jižní Africe se začala politika apartheidu formovat už v polovině 17. století, a to z búrského nacionalismu a rasismu. První zákon, jež zvýhodňoval bílou rasu ve výběru pracovních míst s vyšší kvalifikací, byl schválen v roce 1911 (Lacina, 1987). Zlom pak nastal v prvních poválečných volbách v roce 1948, ve kterých zvítězila Národní strana. Následující období je charakteristické fenoménem důsledné rasové segregace. Ukončení politiky apartheidu v Jihoafrické republice, které je datováno do počátku 90. let 20. století, je spjato se jménem Nelsona Mandely, jež byl za svůj mnohaletý boj za mír oceněn Nobelovou cenou míru (Hulec, 1997).

¹⁶ Valné shromáždění OSN se apartheidem ve sportu zabývalo intenzivněji i následující roky. Zápisy z jednotlivých plenárních zasedáních lze najít například v *Resolutions adopted by the United Nations General Assembly on the question of apartheid 1962–1988*. New York : United Nations, 1989.

z rasových důvodů. Valné shromáždění v tomto článku odsuzuje vládu Jižní Afriky, která uplatňuje politiku apartheidu a zmiňuje zde nespokojení s tím, že i přes zmíněná opatření dochází ke sportovním střetům se sportovci Jižní Afriky, kteří byli vybráni pouze na základě rasy, barvy a svého etnického původu (Resolutions adopted..., 1989).

Další rezoluce, která pojednává o apartheidu ve sportu, je rezoluce 3411 (XXX.) z roku 1975, konkrétně její článek E. V něm Valné shromáždění nejprve odkazuje k poslední rezoluci týkající se apartheidu ve sportu z předchozího odstavce. Valné shromáždění zde kladně hodnotí svou snahu o bojkotování sportovních aktivit s Jihoafrickými sportovci, která demonstruje odpor k apartheidu, zároveň také ale hodnotí záporně skutečnost, že některé sportovní organizace své kontakty s rasistickou Jižní Afrikou nepřerušily a porušují tak olympijské principy a rezoluci OSN. Opakuje zde svou podporu olympijského principu o vyloučení diskriminace. Znovu také v rezoluci vyzývá všechny vlády, sportovní orgány a jiné organizace k upuštění od styků se sportovními týmy Jižní Afriky, které jsou složeny na základě principu rasové diskriminace a politiky apartheidu, a k vynaložení veškerého vlivu, aby tyto orgány a organizace, které doposud spolupracují s týmy Jižní Afriky, začaly respektovat olympijský princip (Resolutions adopted..., 1989).

Na prohlášení vydané v rezoluci OSN z roku 1975 reagovaly například Mezinárodní amatérská atletická federace nebo Mezinárodní fotbalová federace, jež obě z důvodu praktikování rasismu a apartheidu ve sportu vyloučily ze svých řad Jihoafrickou republiku (Report of the Special Committee..., 1976).

Zvláštní výbor proti apartheidu zveřejnil také zprávu, týkající se konkrétně turné novozélandských ragbistů po Jižní Africe. Na svém zasedání 9. června 1976 byli jeho členové informováni, že se ragbisté týmu All Blacks chystají odcestovat do Jižní Afriky. Mnoho organizací Nového Zélandu bylo proti, stejně jako černoši z Jižní Afriky, kteří Nový Zéland nabádali, aby turné neuskutečnil. OSN rozhodnutí All Blacks považovala za důkaz pokračování v podporování sportovních výměnných pobytů s Jižní Afrikou ze strany vlády Nového Zélandu, které navíc nahrávalo jihoafrickému rasistickému režimu. Zvláštní výbor proto vyzval 10. června vládu Nového Zélandu, aby zabránila ragbistům v jejich turné. Navzdory tomu ale tým All Blacks na konci června do Jižní Afriky odcestoval. Skutečnost, že to bylo několik dní poté co došlo k vraždění v Sowetu, umocnil reakci několika vlád a sportovních orgánů, které vyhlásily případný bojkot sportovních akcí, jichž by se zúčastnil Nový Zéland. Vláda Nového Zélandu reagovala dopisem adresovaným Zvláštnímu výboru, ve kterém vyjadřovala své negativní stanovisko k rasové diskriminaci a politice apartheidu v Jižní Africe a zároveň vyjádřila v souladu s vládami ostatních zemí touhu po ukončení

tohoto rasistického režimu. Dopis dále obsahoval sdělení, že vláda nepodporuje a nemá nic společného s kontaktováním týmů složených na základě rasové diskriminace, kterou odsuzuje. Dopis potvrdil, že kontakty s cizími sportovními organizacemi byly plně v kompetenci sportovních orgánů, do kterých se vláda rozhodla nezasahovat. Když vláda Tanzanie 9. července 1976 oznámila, že se nebude z důvodu přítomnosti Nového Zélandu účastnit olympijských her v Montrealu, označil Leslie O. Harriman, předseda Zvláštního výboru, toto gesto za projev oběti, vyjádření solidarity s Jihoafričany a protest proti sportovním utkáním mezi Novým Zélandem a Jižní Afrikou. Téměř dva měsíce po skončení olympijských her se sešel předseda Zvláštního výboru s předsedou novozélandské delegace, aby společně projednali otázku apartheidu. Předseda Zvláštního výboru OSN vyjádřil obavy nad postojem Nového Zélandu ke sportovním kontaktům s Jižní Afrikou a vyslovil přání o respektování rezolucí OSN ze strany Nového Zélandu. Předseda delegace Nového Zélandu zopakoval záporný postoj Nového Zélandu k politice apartheidu a k jinému vybírání sportovců do týmů než na základě jejich zásluh a zdůraznil opět skutečnost, že sportovní složka je na Novém Zélandu oddělena od složky politické, a proto že se vláda nevměšovala do sportovních záležitostí. Zároveň přislíbil upozornit sportovní orgány na rezoluce OSN (Report of the Special Committee..., 1976).

Ze všech těchto dokumentů jasně vyplývá, že vláda Nového Zélandu zaujímala vůči této problematice dvojí stanovisko. Na jedné straně se zavázala svým členstvím v OSN respektovat rezoluce, ve kterých se jasně tvrdilo, že vlády mají zabránit jakýmkoliv sportovním stykům se zeměmi, jež praktikují politiku apartheidu. Na druhou stranu se distancovala od sportovního dění a sportovních organizací a ponechávala pouze na nich rozhodnutí o kontaktu s Jižní Afrikou s odůvodněním, že politika a sport jsou dvě nezávislé složky, přičemž politika by do sportovního odvětví neměla jakkoliv zasahovat. Domnívám se, že z postoje vlády Nového Zélandu vyplývá snaha zbavit se vlastní zodpovědnosti za nedodržování zásadních pravidel a přenesení viny na jiné orgány. Vláda si zřejmě také nechtěla znepřátelit ani jednu ze stran – OSN, jíž tvrdila, že politika nemá se sportem nic společného, ani své sportovce, kterým svým distancujícím se postojem dávala možnost dále udržovat sportovní kontakty s Jižní Afrikou.

Další rezoluce z listopadu 1976, 31/6. F apartheid ve sportu, okazuje na dvě předchozí přijaté rezoluce a obsahuje oproti nim také návrh Zvláštního výboru na vytvoření a schválení mezinárodní dohody proti apartheidu ve sportu a návrh na přijetí deklarace o apartheidu ve sportu. Valné shromáždění souhlasilo s vytvořením mezinárodní dohody proti apartheidu ve sportu a sestavilo pro tento účel zvláštní výbor, který měl návrh dohody připravit do příští

schůze Valného shromáždění. Valné shromáždění dále nabádalo všechny členské státy OSN, aby všem sportovním orgánům představily rezoluce OSN týkající se apartheidu ve sportu a naléhaly na jejich zavedení. Státy měly odmítat sponzorství nebo pomoc od všech, kdo byli zapojeni do sportovních kontaktů s Jižní Afrikou, neměly udělovat víza týmům z Jižní Afriky, pokud to neschválila Zvláštní komise a měly podporovat národní sportovní organizace k vyloučení Jižní Afriky z mezinárodních sportovních organizací a turnajů (Resolutions adopted..., 1989).

Na plenárním zasedání v prosinci 1977 Velké shromáždění schválilo zvláštní komisi navrženou Mezinárodní deklaraci proti apartheidu ve sportu¹⁷ (Resolutions adopted..., 1989).

I přes výše zmíněné rezoluce OSN a Mezinárodní deklaraci proti apartheidu ve sportu z roku 1977 přivítal ragbyový tým All Blacks v roce 1981 opět svého rivala, jihoafrické Springboks (New Zealand Rugby Union, 2007). Nový Zéland tak opět porušil své závazky a není divu, že se stal opět terčem mezinárodní kritiky.

Účelem kapitoly bylo vytvořit si základní povědomí o souvislostech bojkotu olympijských her v Montrealu. Většinu informací se sice dozvídáme z důvodu nedostatku faktografické literatury na základě již interpretovaných pramenů, tyto informace jsou ovšem důležité pro pochopení významových souvislostí a následném pochopení diskursivní analýzy novinových článků.

¹⁷ Plné znění deklarace viz například v *Resolutions adopted by the United Nations General Assembly on the question of apartheid 1962–1988*, 1989, s. 60–61.

III. Diskursivní analýza novinových článků

Poslední část práce je věnována diskursivní analýze novinových článků vybraných periodik. Diskursivní analýza, neboli analýza diskursu, jak ji nazývá Hendl (2005), je kvalitativní metoda, která se „věnuje ... silněji obsahům konverzace, příslušným tématům a jejich organizaci“ (Hendl, 2005, s. 267). Mediální sdělení obsahují konstrukci sociálního dění. Při diskursivní analýze pak dochází k analýze interpretativních postupů užitých v těchto konstrukcích (Hendl, 2005).

Pomocí diskursivní analýzy budu interpretovat obsahová sdělení článků a srovnávat jednotlivé deníky co do množství informací a co do obsahu sdělení. Srovnáním obsahu článků s uvedenými skutečnostmi ve 2. kapitole budu určovat, jak moc docházelo ke zkreslování informací, které informace tisk zdůrazňoval, případně jestli nějaké zatajoval. Dále budu také srovnávat jednotlivá periodika jednak mezi sebou navzájem a jednak s deníkem Rudé právo, které bylo ústředním tiskem vydávaným ÚV KSČ. V tisku budu také hledat pravidelně se vyskytující slovní spojení, jež se vztahují k ideologické propagandě. Bude zde také pojednáno o tom, zda a případně jak se snažil tisk využívat sport jakožto nástroj propagandy a jak moc se snaží být propagandistický v souvislosti se sportem.

Analyzované články jsou vybrány z pěti periodik: Rudého práva (1. nejčtenější deník), Práce (3. nejčtenější deník), Mladé fronty (4. nejčtenější deník), Svobodného slova (5. nejčtenější deník) a Československého sportu (8. nejčtenější deník). Pořadí oblíbenosti u čtenářů je uvedeno na základě údajů z roku 1978, které máme k dispozici (Končelík, Večeřa, Orság, 2010). Všech pět deníků vycházelo denně kromě neděle.

Články spadají do období měsíc před olympijskými hrami a měsíc po jejich ukončení, tedy do doby mezi 17. červnem a 31. srpnem 1976. V tomto časovém rozmezí bylo publikováno dohromady 47 článků, které se o bojkotu olympijských her alespoň zmínily. Největší intenzita článků byla napsána v rozmezí od 12. července, tedy 5 dní před slavnostním zahájením her, do 24. července. Zatímco Mladá fronta, Svobodné slovo a deník Práce shodně publikovali první článek zmiňující se o bojkotu 3. července, Rudé právo uvedlo poprvé informaci o bojkotu až 12. července a Československý sport naopak už 23. června. Počet článků jednotlivých periodik vydaných ve vymezeném období je přehledně zaznamenáno v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3: Články vydané ve sledovaných denících v období mezi 17. červnem a 31. srpnem 1976.

červenec						srpen					
	RP	P	MF	SS	Čs.S		RP	P	MF	SS	Čs.S
1.						1.					
2.						2.					
3.						3.					
4.						4.					
5.						5.					
6.						6.					
7.						7.					
8.						8.					
9.						9.					
10.						10.					
11.						11.					
12.						12.					
13.						13.					
14.						14.					
15.						15.					
16.						16.					
17.						17.					
18.						18.					
19.						19.					
20.						20.					
21.						21.					
22.						22.					
23.						23.					
24.						24.					
25.						25.					
26.						26.					
27.						27.					
28.						28.					
29.						29.					
30.						30.					
31.						31.					

červen					
	RP	P	MF	SS	Čs.S
17.					
18.					
19.					
20.					
21.					
22.					
23.					
24.					
25.					
26.					
27.					
28.					
29.					
30.					

 články vydávané společně s Rudým právem
 články vydávané nezávisle na Rudém právu

RP - Rudé právo, P - Práce, MF - Mladá fronta, SS - Svobodné slovo,
 Čs.S - Československý sport

V této práci bohužel není prostor na to psát o každém jednotlivém článku zvlášť, proto vždy u každého periodika shrnu, o čem pojednávalo a zda obsah odpovídal skutečnosti, případně které obsahy a čím se lišily. Protože velká část článků je (téměř) totožná a jejich obsahy se neliší, zdůrazním také informace, které se vyskytly pouze u některého tisku, i to, kterými slovními spojeními se dané periodikum vyznačovalo. V některých článcích je patrné ideologické zaměření a propaganda socialistického systému, proto o nich bude pojednáno taktéž.

III.1. Vybraná periodika a jejich vlastníci

Rok 1948 přinesl do Československa změnu v principech vlastnictví tisku. Komunistická strana po svém příchodu k moci omezila soukromé vlastnictví. Vedle KSČ existovaly také další politické strany, které byly sdruženy v Národní frontě, čímž se zavazovaly k podpoře politiky KSČ. Politické strany vydávaly vlastní stranické deníky: Komunistická strana Československa Rudé právo, Československá strana sociální Svobodné slovo a Československá strana lidová Lidovou demokracii. Kromě politických stran se na vydávání novin podílely také významné politické a společenské organizace a státní orgány. Mladou frontu vydával Československý, později Socialistický svaz mládeže, deník Práce vycházel díky Revolučnímu odborovému hnutí a Zemědělské noviny byly v kompetenci ministerstva zahraničí (Jirák, Köpplová, 2009). Československý sport byl pak vydáván Československým svazem tělesné výchovy (Končelík, Večeřa, Orság, 2010).

III.1.1. Rudé právo

Deník Rudé právo patřil v období normalizace mezi ústřední tisk (celostátně vydávané periodikum). Byl ústředním deníkem ÚV KSČ, tudíž měl garantován nejvyšší náklad, který činil zhruba milion výtisků denně. Počet výtisků byl téměř třikrát vyšší než počet výtisků druhého nejčtenějšího deníku, kterým byly Zemědělské noviny (statistika je pro rok 1978). Důvodem takového rozdílu bylo regulování periodik komunistickou stranou, která určovala jak výši nákladu deníků, tak měla na starosti také přiděl papíru pro jednotlivé noviny (Končelík, Večeřa, Orság, 2010).

Rudé právo se zmiňuje o bojkotu celkem v 15 článcích. První z nich byl v deníku publikován až 12. července, což znamená, že ve srovnání s ostatními zkoumanými deníky psal o bojkotu až jako poslední. Poslední článek vyšel 14. srpna. Na rozdíl od ostatních

deníků uvádí také u většiny vybraných článků autora: u 8 je uveden autor, popřípadě zkratka, 4 autorství jsou připsána agentuře ČTK, 3 články napsal zvláštní zpravodaj v Montrealu Zvonimír Šupich a jenom u jednoho článků není uveden nikdo, což znamená, že byly vytvořeny redakcí (jeden článek je napsán společně ČTK a redaktorem). Šéfredaktorem byl v této době Oldřich Švestka.

Jak již bylo řečeno výše, v Rudém právu byl první článek zmiňující bojkot napsán jako poslední, a to v pondělí 12. července. Mladá fronta, Svobodné slovo a Práce napsali o možném bojkotu afrických států shodně 3. července, Československý sport zmínil možný bojkot dokonce už v červnu (viz tabulka č. 3). Tento fakt by z mého pohledu mohl znamenat, že pro Rudé právo nebyl původně bojkot z ideologického hlediska nijak „atraktivní“. S postupem směrem k pozdějším článkům už lze spatřit čím dál větší tendenci využít bojkot k propagandě socialistického režimu a kritice kapitalistických zemí. Mou domněnku o prvotní „neatraktivnosti“ tématu dokazuje i to, že krátký článek z 19. července o dopisu afrických zemí MOV (Protest, 1976) vyšel v Rudém právu o dva dny později, než tomu bylo v Práci a Mladé frontě.

Z obsahového hlediska je zajímavá skutečnost, že v prvním článku se objevuje jako příčina odstoupení z her turné novozélandských ragbistů v JAR krátce poté, co zde došlo k „rasistickému masakru“ (myšlena demonstrace a násilnosti 16. června v Sowetu), přičemž důraz je kladen především na fakt, že k turné došlo po onom masakru (OH bez Tanzanie, 1976). Až o týden později se čtenář dozvídá, že důvodem není špatné načasování turné, ale to, že ragbisté odjeli do země, která uplatňuje politiku apartheidu (Protest, 1976).

Shodně s uvedenými skutečnostmi v kapitole 2 uvádí deník následující: africké země protestovaly ještě před odjezdem ragbistů do JAR a upozorňovaly na možný bojkot i MOV (Na protest proti spolupráci..., 1976), africké státy poslaly MOV oficiální dopis, ve kterém žádaly o vyloučení Nového Zélandu z olympijských her (Protest, 1976), MOV žádost zamítl (Na protest proti spolupráci..., 1976), prvním odstupujícím státem se stala Tanzanie (Vzplál olympijský oheň, 1976), důvodem pro odstoupení bylo turné novozélandských ragbistů po JAR uplatňující politiku apartheidu, došlo k porušení rezoluce OSN (Na protest proti spolupráci..., 1976), ragbyovým týmem byli All Blacks (K bojkotu OH..., 1976), absence afrických atletů mohla ovlivnit konečné výsledky závodů, zejména běžeckých (Atletické zamyšlení, 1976). Jako jediný z vybraných deníků Rudé právo uvádí, že vůbec poprvé v historii olympijských her došlo k odstoupení čtvrtiny přihlášených států (Švadlena, 1976).

Naopak v rozporu jsou zde uvedené informace o tom, že vláda Nového Zélandu podpořila sportovní styky s JAR¹⁸ (Na protest proti spolupráci..., 1976), že byl dopis MOV napsán 16 zeměmi (ve skutečnosti jej poslalo 13 zemí) (Protest, 1976) a že neodstoupily celkem 3 státy (kromě správně uvedeného Pobřeží slonoviny a Senegalu je zde navíc Mali (Přes pět olympijských kruhů, 1976b). Deník také přikládá bojkotu význam ve smyslu protestu proti rasistickému režimu a hodnotí jej jako úspěšný (Švadlena, 1976).

V článcích se navíc dozvídáme o tom, že omezení styků s JAR má manifestovat bojkot států proti rasistickému režimu (Na protest proti spolupráci..., 1976) a že na podzim dojde k projednání případných sankcí vůči bojkotujícím zemím. Tento krok Rudé právo kritizuje a vyjadřuje zde nesouhlas s tím, že se MOV nezabýval myšlenkou potrestat novozélandské sportovce, ale „zjednodušil si problém na otázku, zda uvalit sankce proti protestujícím zemím“ (Krejčí, 1976, s. 7). Rudé právo se zde navíc také zabývá otázkou, proč se stal příčinou bojkotu zrovna Nový Zéland a ragbisté a příčinu vidí v tom, že Nový Zéland jako jediná země zvýšil v nedávné době intenzitu styků s JAR (K bojkotu OH..., 1976). Klade důraz také na to, že bojkot by měl podnítit mezinárodní federace k vyloučení JAR z jejich řad (Správné rozhodnutí, 1976).

Články, ve kterých se hovoří o bojkotu, jsou zajímavé ještě z jednoho hlediska. Rudé právo více než kterýkoliv jiný vybraný deník využívá bojkot a olympijské hry k propagandě socialistického systému. Některé články se zabývají děním v Montrealu podrobněji. Pokud se zmiňují o konkrétních sportovcích nebo týmech, vždy uvádí sportovce a týmy ze socialistických zemí, kandidáty na medaile, a vyjadřují se o nich velmi pozitivně (Přes pět olympijských kruhů, 1976a). Zřídka se zmiňují o sportovcích z kapitalistických zemí a pokud k tomu už dojde, je to vždy v negativním nebo až hanlivém kontextu, např. že kopaná v USA a Kanadě má pouze průměrnou úroveň (Přes pět olympijských kruhů, 1976a). Z textů můžeme dokonce vyčíst, že bojkot byl ve skutečnosti namířen proti socialismu: olympijské hry jsou totiž nyní považovány za manifestaci rozvoje socialistických zemí, což kapitalistické státy nerady vidí, proto došlo k bojkotu (Na protest proti spolupráci..., 1976).

¹⁸ Tato skutečnost je diskutabilní, jedná se opět o problematiku závislosti nebo nezávislosti sportu a politiky. Vláda Nového Zélandu popírala informace o tom, že by podporovala politiku apartheidu, naopak sdílela stejný názor s ostatními zeměmi OSN a apartheid odsuzovala. Distancovala se od odjezdu ragbistů do Jihoafrické republiky a hájila se tím, že sport a politika jsou na Novém Zélandu dvě oddělené oblasti a o odjezdu sportovců tedy rozhodla pouze ragbyová federace. Za klíčové v této věci považují slovo „aktivně“ a „požehnání vlády“, které v některých novinových článcích (nejen Rudého práva) v souvislosti s podporováním ragbyového týmu vládou objevuje. Z mého hlediska se jednalo o „pasivní“ podporu vlády, proto uvádím, že tato skutečnost nesouhlasí.

Rudé právo také jako jediný z deníků uvádí, že Československo podporuje boj proti rasismu, a tudíž souhlasí s bojkotem (Švadlena, 1976). Najdeme zde také vyjádření Sovětského svazu, podle něhož je takovýto boj proti apartheidu neúčinný, a proto by Sovětský svaz z her neodjel (Šupich, 1976b). Domnívám se, že hlavním důvodem, proč by Sovětský svaz ani neuvažoval nad bojkotem olympijských her, byla ideální příležitost k propagaci socialismu, kterou bezesporu sport byl. Sovětský svaz jel do Montrealu s vidinou zisku velkého počtu medailí. Úspěch mohl následně k propagaci socialismu jakožto přínosného systému ideálně využít¹⁹. Z článků je patrné, že socialistický sport je celosvětově úspěšný díky své metodice a rozvoji tělesné výchovy: „ ... *hodnocení ... vyjadřuje dost přesně světový poměr sil ve vrcholovém sportu. Tedy dnes už stálou převahu sportovců ze zemí, které zvolily socialismus a jednotný tělovýchovný systém. Dokonale propracovaná koncepce a metodika celé přípravy ... znamenaly doslova výkonnostní skok*“ (Šupich, 1976c, s. 8; Šupich, 1976a).

Komunistická strana nevyužívá sport pouze jako nástroj propagandy, prostor v člancích využívá v Rudém právu k samotné propagandě, kterou zde klade do roviny se sportovní tematikou. Příkladem je článek, kde jsou nejen socialističtí sportovci vnímání jako úspěšní, uznání si zasluhují také pracovníci ze socialistických zemí, kteří získávají funkce v mezinárodních federacích (Pozitivní vývoj, 1976).

Z obsahu článků je patrná jasná tendence povýšit socialistický systém nad kapitalistický. Rudé právo tak činí mimo jiné prostřednictvím kritiky kapitalistických zemí, například: „*Navzdory všem výzvám a rezolucím OSN jezdí četní sportovci z Anglie, USA, NSR, Švýcarska, Francie a z dalších kapitalistických zemí s oficiálním svolením svých vlád a sportovních organizací na různé závody a soutěže do JAR!*“ (Švadlena, 1976, s. 7). V článku z 22. července „*Jdou si na ruku*“ zachází dokonce ještě dále, když podezřívá Spojené státy ze snahy ohrozit či zničit následující olympijské hry v Moskvě v roce 1980 (Jdou si na ruku, 2010).

Rudé právo obsahuje nejvíce článků pojednávajících o bojkotu olympijských her. V převážné většině z nich najdeme propagandu socialismu, což odpovídá skutečnosti politického zaměření tohoto deníku.

¹⁹ Touto tematikou se zabývá například EDELMAN, Robert. *Serious fun : A History of Spectator Sports in the USSR*. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2006. ISBN 0-19-507948-5.

III.1.2. Práce

Práce byla vydávána nejvýznamnější společenskou organizací – Revolučním odborovým hnutím. V roce 1978 byla po Rudém právu druhým nejčtenějším deníkem (Končelík, Večeřa, Orság, 2010).

První článek o bojkotu byl vydán shodně s Mladou frontou a Svobodným slovem 3. července, poslední 25. srpna. Celkem pojednávalo o bojkotu 10 článků: 4 z nich čerpaly informace z agentury ČTK, 2 napsal redaktor Jan Kotrba a u 6 zbývajících není autor uveden.

Články jsou ve srovnání s Rudým právem jednak skromnější co do počtu informací, jednak v sobě nezahrnují takové množství socialistické propagandy. Z celkového počtu 10 článků jsou zde pouze 2, které bychom nenašli v některém z ostatních deníků. První z nich napsal redaktor Kotrba, který zde píše o bojkotu v rámci širšího zpravodajství o olympijských hrách. Článek s názvem „*Kanadáné rozhořčení výdaji*“, který vyšel 14. července, obsahuje informace, jež nenajdeme v ostatních denících. Je zde uvedeno, že sportovci Nového Zélandu brání svůj start na olympijských hrách zaprvé tím, že ragbisté nejsou spojeni s olympijským výborem Nového Zélandu, a zadruhé tím, že do Jihoafrické republiky odcestovali také sportovci z dalších zemí (Kotrba, 1976a). Uvedené informace jsou v souladu se skutečnostmi ze 2. kapitoly. Druhý vyčnívající článek uvádí stejně jako v Rudém právu mylnou informaci, že africké země chtějí odstoupit z důvodu cesty ragbistů Nového Zélandu do JAR krátce po demonstraci. Lze z něj také vyčíst, že odjezd afrických zemí ovlivní kvalitu her (Pohled do zákulisí, 1976).

Autor stejného článku využívá dále prostor k vyjádření negativního postoje k udělení akreditací pracovníkům Svobodné Evropy. Vyjmenovává zde podmínky, ke kterým se Svobodná Evropa zavázala, z nichž jednou je také následná cenzura. Otevřeně je zde přiznáno, že socialistické země byly proti udělení akreditací. Autor se pak pozastavuje nad nedůsledností tohoto řešení a vyjadřuje zde názor, že akreditace neměly být vůbec povoleny (Pohled do zákulisí, 1976). Socialistická propaganda je pak patrná ještě z věty v článku z 13. srpna: „*Pokrokový tisk na celém světě, a především sdělovací prostředky v socialistických zemích...*“ (Prohlášení tanzanské vlády, 1976, s. 8), která zde jasně připisuje kvalitu socialistickým sdělovacím prostředkům.

Z obsahu článků se dozvídáme kromě výše zmíněných tato pravdivá sdělení: africké země budou bojkotovat hry v případě, že na nich budou startovat také sportovci Nového Zélandu (Afrika protestuje, 1976), i přes varování afrických zemí o možném bojkotu, se kterým byl seznámen i MOV, odcestovali ragbisté do JAR (Ganga vysvětluje..., 1976),

africké země poslaly MOV dopis se žádostí o vyloučení Nového Zélandu, důvodem bylo turné ragbistů po Jihoafrické republice (Žádají vyloučení..., 1976), jednalo se o tým All Blacks (Prohlášení tanzanské vlády, 1976), MOV odmítl vyloučit Nový Zéland z olympijských her (Ganga vysvětluje..., 1976), Tanzanie odřekla jako první (Kotrba, 1976b), důvodem odstoupení byl protest proti Novému Zélandu, nestřetnou se spolu dva favorité v běhu na 1500 m (Tanzanie odřekla, 1976), došlo k porušení rezoluce OSN (Ganga vysvětluje..., 1976).

Stejně jako Rudé právo i tento deník uvádí mylně informaci, že ragbyové družstvo poslala do JAR vláda Nového Zélandu (Odpor k rasistům, 1976) a tím aktivně podpořila rasistický režim (Ganga vysvětluje..., 1976) a že dopis MOV podepsalo celkem 16 zemí (Žádají vyloučení..., 1976). I zde je uvedeno, že na hrách zůstaly tři africké země: Senegal, Pobřeží slonoviny a Mali (Olympijská mozaika, 1976). Dokladem uvádění mylných informací ve více denících je to, že periodika čerpala ze stejného zdroje a že v nich byla prováděna cenzura vykonávána jedním orgánem.

Deník se nezmiňuje o skutečnosti, že byla Jihoafrická republika vyloučena z MOV a na rozdíl od Rudého práva se nevyjadřuje k bojkotu z hlediska jeho účinnosti. Chybí zde také informace o případném uvalení sankcí na Nový Zéland. Práce navíc ani neapeluje na mezinárodní organizace, aby zvážily vyloučení Jihoafrické republiky z mezinárodních federací, jak je tomu u Rudého práva.

Neověřená pak zůstává stejně jako u Rudého práva informace, že příčinou bojkotu se stal zrovna Nový Zéland proto, že jeho země v poslední době zvýšila počet sportovních kontaktů s JAR (Prohlášení tanzanské vlády, 1976).

V celkovém souhrnu lze tedy potvrdit, že Práce na rozdíl od Rudého práva obsahuje méně faktografických informací, na druhou stranu lze ale říci, že obsahuje téměř výhradně pouze tento druh sdělení. Články mají charakter spíše prostě sdělovací a na rozdíl od Rudého práva obsahují pouze minimální množství socialistické propagandy.

III.1.3. Mladá fronta

Vydavatelem Mladé fronty byl ústřední výbor Socialistického svazu mládeže. Mladá fronta byla na žebříčku nejčtenějších deníků v roce 1978 čtvrtá (Končelík, Večeřa, Orság, 2010). Šéfredaktorem byl v době olympijských her Karel Horák.

První článek o bojkotu byl vydán 3. července, poslední pak 25. srpna (data se shodují s deníkem Práce). Dohromady se k bojkotu vztahovalo celkem pouze 6 článků (viz tabulka

č. 3) a ani u jednoho nebyl uveden autor. Mladá fronta tedy neměla ani zahraničního zpravodaje v Montrealu, jak tomu bylo u Rudého práva a Práce. Neuvedení autora má podle mého názoru spojitost s faktem, že všechny články kromě dvou, ve kterých najdeme vždy odstavec navíc, jsou naprosto totožné s články uvedenými například v deníku Práce. K bojkotu zde proto nenajdeme žádné informace, které bychom nenašli ani v Práci. Oba deníky tedy pravděpodobně čerpaly převážně z agentury ČTK, u článků to uvedeno ovšem není. Od Práce se liší Mladá fronta tím, že zde najdeme pouze v jednom ze článků propagandu socialistického systému, a to hned v prvním, vydaném 3. července. Článek o možném bojkotu olympijských her se vymyká konceptu ostatních pěti článků, které jsou charakteristické na první pohled svým malým rozsahem a prostě sdělovacím stylem. Uvedený článek „*Afrika hrozí neúčastí*“ pojednává také o problematice startu Tchaj-wanu na olympijských hrách, který využívá k propagandě: „*Jak je známo, Kanada uznává v souladu s logikou světového vývoje za jediného představitele čínského lidu ČLR a s představiteli loutkového Tchaj-wanu přerušila už dávno diplomatické styky.*“ (Afrika hrozí neúčastí, 1976, s. 7). Nápadná je zejména fráze „*v souladu s logikou světového vývoje*“, která má zřejmě upozornit čtenáře na přirozený růst socialismu a jeho rozvoj ve světě. Proti socialistické Čínské lidové republice je zde pak postaven do opozice Tchaj-wan.

Články zde v souladu s 2. kapitolou uvádějí možnost bojkotu olympijských her africkými státy, pokud se jich zúčastní také Nový Zéland (Afrika hrozí neúčastí, 1976), informují nás o oficiálním dopisu zaslanému MOV se žádostí o vyloučení Nového Zélandu z her (Afrika proti N. Zélandu, 1976), uvádějí Tanzanii jako první zemi, která odstoupila na protest proti Novému Zélandu (Protest Afriky, 1976) a oznamují, že došlo k porušení rezoluce OSN (Afrika vysvětluje, 1976).

Mladá fronta publikuje stejné chyby jako Rudé právo a Práce, a to že o odjezdu ragbistů rozhodla vláda Nového Zélandu (Proti rasismu, 1976), dopis podepsalo 16 zemí (Afrika proti N. Zélandu, 1976) a na olympijských hrách zůstaly nakonec 3 africké země (Co zůstalo z Afriky, 1976).

Toto periodikum nejmenuje tým All Blacks, není zde konkrétně uvedeno, že MOV odmítl žádost afrických zemí o vyloučení Nového Zélandu a byl předem seznámen s rozhodnutím afrických zemí, není zde ani vyloučení Jihoafrické republiky z MOV, hrozba sankcí pro Nový Zéland a zintenzivnění kontaktů Nového Zélandu s JAR. Deník také nehodnotí výsledek bojkotu a nepozastavuje se nad možnou změnou výsledků, kterou mohlo odstoupení afrických zemí způsobit.

Ze srovnání s Rudým právem a Prací vychází tedy deník Mladá fronta jakožto noviny nejchudší na počet informací i socialistické propagandy, což odpovídá poměru počtu článků těchto periodik. V deníku se nevyskytuje žádná informace, kterou bychom se nedočetli i jinde.

III.1.4. Svobodné slovo

Deník Svobodné slovo vydávala Československá strana socialistická. Statistiky z roku 1978 jej uvádí na 5. příčce nejčtenějších deníků (Končelík, Večeřa, Orság, 2010). Šéfredaktorem byl v době bojkotu Jan Machoň.

Svobodné slovo se vyznačuje nejmenším počtem článků. Všech 5 článků, které se v něm o bojkotu objevují, vyšlo ve stejných dnech, kdy se objevily také články v denících Práce a Mladá fronta. Ve srovnání s Mladou frontou obsahuje sice o jeden článek méně, množství informací je ale u obou deníků srovnatelné, stejně jako snaha o socialistickou propagandu, kterou najdeme pouze u jednoho z nich. O bojkotu se psalo jen v rozmezí od 3. do 22. července, jako jediný deník se k němu už nevrací po skončení olympijských her v srpnu. U jednoho článku je uveden pod zkratkou autor, u jednoho agentura ČTK, ostatní jsou bez těchto údajů.

Deník obsahuje 3 kratší články, které jsou velmi podobné článkům stejného data z Mladé fronty a Práce. Jedná se o krátkou zprávu z 3. července „*Kanada trvá na svém*“, ve které se vůbec poprvé dozvídáme o možném bojkotu. Poprvé se zde objevuje také informace, že rozhodnutí o bojkotu olympijských her přinesla Organizace africké jednoty (Kanada trvá na svém, 1976). Ve druhém krátkém článku z 21. července, „*Africké varování*“, jsou uvedeny důvody, proč se africké státy rozhodly odstoupit z her (Africké varování, 1976) a ve třetím, „*Odstoupilo už 28 zemí*“ z 22. července, je opět mylně uvedeno, že jediné země, které hry nebojkotovaly, jsou Mali, Pobřeží slonoviny a Senegal (Odstoupilo už 28 zemí, 1976).

Delší článek s uvedeným autorem vyšel 12. července. Bojkotu je zde ovšem vyhrazen pouze jeden odstavec, další dvě části jsou věnovány československé výpravě a startu Tchajwanu. Navíc tento odstavec je opět pouze téměř doslovnou kopií článku z deníku Práce a nedozvídáme se v něm nic nového (Montreal čeká „horký“ týden, 1976). O něco zajímavější je článek z 19. července. Název „*Bojkot her není pravou cestou*“ vyjadřuje postoj tisku k rozhodnutí afrických států. Jak se ale dočítáme dále, název se odvíjí od vyjádření Sovětského svazu, který bojkot nepovažoval za účinný nástroj proti politice apartheidu. Názor

Sovětského svazu o odstoupení afrických zemí byl publikován také v Rudém právo. V tomto článku je také jako v jediném patrná propaganda, a to právě v souvislosti s vyjádřením Sovětského svazu: „*Sovětský svaz stejně jako ostatní socialistické státy a celé pokrokové lidstvo odsuzují politiku apartheidu*“²⁰ (Bojkot her není pravou cestou, 1976, s. 5). Socialistické státy patří se svými názory mezi pokrokové země světa, jejich obraz je zde vylepšen navíc bojem proti politice apartheidu, bojem proti rasistickému režimu.

V souladu s uvedenými skutečnostmi obsahuje Svobodné slovo informace o tom, že ragbyové družstvo odjelo do JAR i přes protesty afrických zemí (Africké varování, 1976), pokud nedojde k odstoupení Nového Zélandu, budou africké země bojkotovat hry, jako první odvolala svou účast Tanzanie, a to na protest proti Novému Zélandu, nedojde ke střetnutí dvou favoritů v běhu na 1500 m (Montreal čeká „horký“ týden, 1976) a došlo k porušení rezoluce OSN (Africké varování, 1976).

Opět se zde zpočátku objevuje mylná informace, že Tanzanie odstoupila kvůli cestě Nového Zélandu do JAR bezprostředně po rasistickém útoku (důraz je kladen na rasistický útok v Sowetu, ne na porušení rezoluce OSN) (Montreal čeká „horký“ týden, 1976), vláda Nového Zélandu podporuje styky s Jihoafrickým režimem (Africké varování, 1976) a že na olympijských hrách zůstaly 3 africké země (Odstoupilo už 28 zemí, 1976).

Chybí zde naopak informace o vyloučení Jihoafrické republiky z MOV, oficiálním dopisu, který zaslaly bojkotující země MOV, není zde uvedeno, o který ragbyový tým se jedná a že se budou projednávat případné sankce.

Svobodné slovo má nejbliže k Mladé frontě. Od všech ostatních deníků se zde vyjímá svým negativním postojem k bojkotu, který je ale interpretací názoru Sovětského svazu.

III.1.5. Československý sport

Posledním z vybraných periodik jsou noviny Československý sport, vydávané Československým svazem tělesné výchovy. Deník byl v roce 1978 osmým nejčtenějším tiskem v republice (Končelík, Večeřa, Orság, 2010). Post šéfredaktora zastával v létě roku 1976 Jaromír Toma.

²⁰ Sovětský svaz odsuzoval politiku apartheidu a sympatizoval s africkými zeměmi, které se rozhodly pro bojkot, z olympijských her ale neodstoupil. Naskytuje se zde otázka, do jaké míry vyjadřoval svým postojem solidaritu se zeměmi třetího světa a do jaké míry šlo o myšlenku olympismu. Pravděpodobněji se jeví, že zde převažovala olympijská myšlenka, která se objeví později i u dalších bojkotů olympijských her.

Čs. sport vydal celkem 11 článků, u 4 je uveden autor (jednou celé jméno, třikrát zkratka), u ostatních zdroj uveden není. Ani u jednoho článku se neobjevuje jako zdroj ČTK. Překvapující je skutečnost, že deník neměl v době olympijských her zvláštního zpravodaje přímo v Montrealu²¹.

Pro většinu článků je charakteristická jejich délka, často ale kromě bojkotu obsahují další informace (Tchaj-wan, demonstraci v Sowetu). Podle obsahu se dá říci, že se tento deník snažil nejvíce vymanit z nastavené struktury. Noviny sice propagují socialistický systém více, než tomu bylo u předchozích tří deníků, jejich články se ale svou strukturou odlišují od ostatních. Nejde pouze o prostá sdělení „faktů“, obsahy článků jsou barvitější a obsahují určitou míru subjektivity, což je nepochybně atraktivnější pro čtenáře. Navíc zde najdeme některé zcela nové informace, jež bychom se jinde nedočeli. Deník se také snaží v rámci celé problematiky zaujmout a obhájit svůj postoj k apartheidu, ten je ovšem postaven na zdůraznění rozdílu mezi socialistickými a západními zeměmi a má tedy ideologický podtext.

Jako jediný se Čs. sport zmínil o možném bojkotu na olympijských hrách už v červnu. Dle mého názoru je to způsobeno tím, že u obou červnových článků je uveden autor (jednou celé jméno, jednou zkratka). U všech článků, u kterých je uvedeno celé jméno autora, je totiž do jisté míry patrná určitá „liberalizace“ společně s dávkou subjektivity, které postrádají články, jež se drží striktního formátu předepsaného obsahu a čerpají informace z agentury ČTK. Důvody, proč Čs. sport vydal články už o 10 dní dříve než Práce, Mladá fronta a Svobodné slovo jsou dle mého soudu tři. Jednak to může být samotné oborové zaměření deníku, který měl k tématice olympijských her nepochybně blíže než ostatní. Jednak může být příčinou to, že Československý svaz tělesné výchovy, který deník vydával, udržoval nepochybně kontakty s národními i mezinárodními federacemi a dostal se tak k informacím o možném bojkotu dříve. V neposlední řadě je ale třeba upozornit na to, že v prvním červnovém článku se možnost bojkotu zmiňuje pouze okrajově v rámci pojednání o udržování sportovních styků s Jihoafrickou republikou a s demonstrací v Sowetu, která proběhla pár dní před vydáním článku (Nečas, 1976). Druhý článek vydaný den nato obsahuje pouze informaci o možném bojkotu takových disciplín, ve kterých by se měli afričtí sportovci střetnout se sportovci z Nového Zélandu (Černá Afrika nebude mlčet, 24. 6. 1976). Informaci o možném bojkotování celých olympijských her zde tedy v červnu ještě nenajdeme.

²¹ Nabízí se zde druhá možnost, a sice že deník redaktora v Montrealu měl, ten ale nepublikoval pod vlastním jménem.

Deník se zabýval bojkotem nejdéle ze všech vybraných periodik, a to dva měsíce. Články vycházely od již zmíněného 23. června až do 25. srpna. Jako jediný se zabývá sportovními kontakty s Jihoafrickou republikou vůbec a rasovou segregací uplatňovanou ve sportovních družstvech JAR, kterou zde odsuzuje. Je zde vyjádřeno stanovisko, že JAR se snažila svou politiku apartheidu a rasové segregace maskovat tím, že povolila některým původním obyvatelům být součástí reprezentačních týmu, čímž měla údajně nalákat západní země k udržování sportovních kontaktů. Pravda o režimu v JAR pak měla vyjít najevo společně s potlačením demonstrace v Sowetu. Vina je zde jednoznačně připisována západním zemím, které udržovaly s Jihoafrickou republikou kontakty a podporovaly tak politiku apartheidu. (Nečas, 1976). Za svůj odjezd do JAR je sice kritizován Nový Zéland, ten ale jakožto jedna ze západních zemí poskytuje ideální příležitost pro zobecnění a vykreslení západních zemí v negativním světle.

Úplně poprvé se zde objevuje informace o tom, že Jamajka vydala prohlášení o možném bojkotu her a stala se tak první zemí (Černá Afrika nebude mlčet, 1976). Bohužel se v dalších článcích nedozvídáme žádné podrobnosti, nicméně podle zjištěných informací (viz tabulka č. 1) se her nakonec zúčastnila. Z deníku se také jako z jediného dozvídáme to, že turné ragbistů All Blacks po Jihoafrické republice trvalo 3 měsíce. I zde je zodpovědnost za čin připsána vládě Nového Zélandu, která vyslala tým, porušila rezoluci OSN a podpořila tak apartheid (Pevné stanovisko černé Afriky, 1976). Stejně jako v Rudém právu můžeme z obsahu vyčíst podezření ze záměrného zničení olympijských her (Nová fáze sporu..., 1976). Zajímavá zpráva, která se zde nově objevuje, je podpoření Nového Zélandu ze strany Keni (Bez Tanzanie a Bajiho, 1976). Tato skutečnost se dá interpretovat jako zastání se západní kapitalistické země, což bychom u ostatních čtyř deníků nenašli.

Čs. sport také jako jediný z deníků jmenuje premiéra Nového Zélandu Muldoona a kritizuje jej za to, že jeho vláda nepřímou podporovala rozvoj styků s JAR a porušila tak rezoluce OSN (Africké odmítnutí, 19. 7. 1976). Tvrzení o nepřímé podpoře vlády je v souladu s uvedenými skutečnostmi. Následující článek, který vyšel zároveň také v upravené podobě v Rudém právu, Svobodném slovu i Práci, už ale pozměnil původní postoj o nepřímé podpoře a obviňuje vládu, že družstvo vyslala do JAR ona (Nikdy ne s rasisty, 1976). Dochází zde tedy ke střetu dvou protichůdných postojů. Mám však za to, že deník se ztotožňoval s prvním tvrzením. Usuzuji tak na základě charakteru obou článků: první, ačkoliv obsahuje souvětí či odstavce, které najdeme i v ostatních novinách je upraven tak, že je svou formou podán čtivě, zatímco druhý stroze oznamuje informace. Ani u jednoho sice nenajdeme uvedeného autora,

je ale více než jasné, kterému článku byla věnována větší pozornost a který čerpal pouze z agentury ČTK.

Jako jediný deník neklade Čs. sport vinu za bojkot pouze novozélandské vládě. Podíl připisuje také Jihoafrické republice, která k sobě údajně za výhodných podmínek lákala sportovce a sportovní týmy (MOV pro dorozumění, 24. 7. 1976).

V srpnových člancích se už neobjevují žádné nové informace, oba články byly publikovány i v předchozích periodikách. Článek „*Proti stykům s JAR*“ obsahuje kritiku novozélandské vlády za její rozhodnutí schválit turné (Proti stykům s JAR, 1976), „*Sovětský sport komentuje*“ pak obsahuje zamyšlení nad tím, proč se terčem kritiky stal Nový Zéland (Sovětský sport komentuje, 1976).

Jak bylo řečeno již výše, i v tomto deníku můžeme najít socialistickou propagandu. V pozmeněné podobě zde najdeme frázi „*proti logickému stanovisku kanadské vlády, jež uznává jako jediného a zákonitého představitele Čínskou lidovou republiku...*“ (Kanada odmítá Tchaj-wan, 1976, s. 1), z níž plyne, že se Kanada staví na stranu socialistické země. Dalším příkladem je prohlášení mluvčího na konferenci států Organizace africké jednoty: „*africké státy přeruší styky také s těmi západními zeměmi, které umožní na své půdě start sportovcům JAR*“ (Pevné stanovisko černé Afriky, 1976, s. 1).

Čs. sport tedy uvádí mnoho nových informací, které nebyly v ostatních periodikách zmíněny. Ve srovnání s ostatními vychází jako informačně nejbohatší. Některé informace ovšem také opomíjí. Jedná se zejména o sdělení, že před bojkotem projednával MOV oficiální žádost afrických zemí o vyloučení Nového Zélandu, není zde uvedeno, kolik afrických zemí se nakonec her zúčastnilo, nezabývá se otázkou, proč k bojkotu došlo zrovna kvůli Novému Zélandu a nehodnotí bojkot z hlediska jeho úspěšnosti či neúspěšnosti.

Závěr

První věc patrná na první pohled při čtení všech článků je, že většina článků si je podobná, ba jsou až shodné. Články, které byly publikovány ve stejný den v různých denících obsahovaly nejen stejné informace, ale byly někdy naprosto shodné, nepatrné rozdíly jsou například jen v pozměněném pádu u jedné věty, případně místo zkratk používání celého názvu (JAR – Jihoafrická republika, OH – olympijské hry / hry apod.). Tato tendence se projevuje nejvíce u deníků Práce, Svobodné slovo a Mladá fronta a dokládá fakt, že média byla v období socialismu řízena centrálně KSČ, která instruovala redakce deníků, o čem a jak mohou psát. Je to také důkazem toho, že jediným zdrojem pro tisk byla kromě samotných novinářů agentura ČTK, podřízená sovětské agentuře TASS, ze které všechna periodika čerpala shodné informace, a také dokladem toho, že existovala cenzura, ve které docházelo k úpravě jednotlivých článků tak, aby jejich obsah korespondoval se zájmy komunistické strany.

Všechny tři výše zmíněné deníky lze zařadit do jedné skupiny. Charakteristická jsou pro ně strohá sdělení základních informací v poměrně krátkých článcích, z čehož je patrné, že čerpají převážně ze stejného zdroje. Neprojevuje se zde tendence sdělit čtenáři něco navíc a stejně tak se zde téměř neobjevuje ani propaganda socialismu. Od tohoto konceptu se liší Rudé právo a Čs. sport.

Rudé právo je specifické svou nezávislostí na ostatních periodikách a vydalo články vztahující se k bojkotu také mimo dny, kdy je vydala i ostatní periodika. V deníku vyšly navíc také články s obsahem, který bychom u ostatních novin nenašli. Jedná se o jakési úvahy nad bojkotem a rasismem, které jsou zaměřeny více ideologicky a vyzdvihávají socialismus nad kapitalismem. Ideologické propagandy obsahuje Rudé právo z vybraných deníků nejvíce, což odpovídá skutečnosti, že byl ústředním deníkem ÚV KSČ. Obecně se dá říci, že Rudé právo obsahuje o něco více faktografických informací než Mladá fronta, Svobodné slovo a Práce, informace jsou ale vždy vloženy do ideologického rámce.

I Čs. sport se snaží psát o bojkotu olympijských her nezávisle na ostatních periodikách a vydává celkem 6 článků mimo dny, kdy vyšly články s touto tematikou také v Rudém právu. Za povšimnutí stojí hlavně to, že Čs. sport psal z vybraných periodik jako jediný o možném bojkotu už v červnu. Důvod vidím jednak v oborovém zaměření deníku, jednak v existenci pravděpodobných kontaktů Českého svazu tělesné výchovy s národními a mezinárodními organizacemi a jednak ve skutečnosti, že je v těchto článcích pouze náznak

možného bojkotu disciplín, ve kterých by se africké země střetly s Novým Zélandem. Články Čs. sportu v sobě zahrnují sice také naprosto shodné informace publikované i v ostatních denících a čerpané z jednoho zdroje, ovšem díky snaze deníku vybočit z onoho centrálně nařízeného strukturního rámce jsou zde podány velice čtivou formou a obsahují také informace navíc, které neudává ani Rudé právo. Články jsou tak výrazně delší než v Mladé frontě, Svobodném slovu a Práci a z jejich charakteristiky a obsahu je patrný zájem o čtenáře. Mám zde na mysli především zájem o čtenáře ve smyslu poskytnutí nových faktografických informací. Zájem o čtenáře vyjadřuje ve svých sděleních také Rudé právo, jako záměr tohoto deníku se ale jeví spíše demonstrovat na jednotlivých faktech slabiny kapitalistických zemí a naopak sílu a úspěšnost zemí socialistických.

Obecně lze říci, že Rudé právo a Československý sport se odlišovali od ostatních deníků ať už množstvím uvedených informací či obsahem ideologické propagandy. Ostatní deníky se svými faktografickými informacemi nepřinášely nic nového. Shoda obsahu článků včetně větných struktur ukazuje na jeden zdroj, ze kterého všechna periodika čerpala. Informace, jež nám o bojkotu nabízejí, jsou až na pár výjimek v souladu s uvedenými skutečnostmi. Podle mého názoru zde mylné informace nejsou prezentovány záměrně, neboť se objevují ve všech periodikách shodně a navíc nejde o nijak zásadní skutečnosti v rámci bojkotu ani ideologie. K úmyslnému zatajování určitých skutečností zde také nedocházelo, naopak, Rudé právo a Československý sport některé skutečnosti zdůrazňují více a využívají je tak k propagandě socialismu a kritice kapitalismu, které zde staví do protikladu.

Je nepochybné, že se jedná o dílčí téma a na zodpovězení všech otázek pouze tato jedna práce nestačí, nicméně získané informace nám mohou pomoci vytvořit si alespoň základní představu o prezentaci určitého tématu v českém tisku v období socialismu.

Seznam použité literatury:

- 1976: African countries boycott Olympics. *BBC* [online]. c2008 [cit. 25. května 2010]. Dostupné z WWW: http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/july/17/newsid_3555000/3555450.stm.
- Africa and the XXIst Olympiad. *Olympic Review* [online]. November-December 1976, vol. 76, no. 109-110 [cit. 24. května 2010], s. 584–585. Dostupné z WWW: www.la84foundation.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/1976/ore109/ore109h.pdf. ISSN 0377-192X.
- Africké odmítnutí. *Československý sport*. 1976, roč. 24, č. 170, s. 4.
- Africké varování. *Svobodné slovo*. 1976, roč. 32, č. 172, s. 8.
- Afrika hrozí neúčastí : před Montrealem se objevují problémy. *Mladá fronta : deník mladých lidí*. 1976, roč. 32, č. 157, s. 7.
- Afrika protestuje. *Práce : deník Revolučního odborového hnutí*. 1976, roč. 32, č. 157, s. 5.
- Afrika proti N. Zélandu. *Mladá fronta : deník mladých lidí*. 1976, roč. 32, č. 169, s. 7.
- Afrika vysvětluje. *Mladá fronta : deník mladých lidí*. 1976, roč. 32, č. 172, s. 8.
- All Blacks. *allblacks.com* [online]. 12 October 2004 [cit. 21. května 2010]. New Zealand Rugby History : All Blacks and NZ Rugby History. Dostupné z WWW: <http://www.allblacks.com/news/808/New-Zealand-Rugby-History>.
- All Blacks. *allblacks.com* [online]. c2008 [cit. 21. května 2010]. Record by Tour and Series. Dostupné z WWW: <http://stats.allblacks.com/asp/tours.asp>.
- Atletické zamyšlení. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976, roč. 56, č. 179, s. 7.

- BARTÁK, Jan. Průvodce minovým polem propagandy. In *Média jako překážka v komunikaci?: soubor textů z mezinárodní konference Litoměřice 2002*. Praha : Votobia : Vivo, 2003, s. 83–108. ISBN 80-7220-141-7.
- BERÁNEK, Jaroslav. ČOV k Pekingu: Lidská práva ano, bojkot ne. *iDNES.cz* [online]. 24. dubna 2008 [cit. 17. května 2010]. Dostupné z WWW: <http://oh.idnes.cz/cov-k-pekingu-lidska-prava-ano-bojkot-ne-fck-/sport_oh.asp?c=A080424_123928_sport_oh_ber>.
- Bez Tanzanie a Bajiho : olympijský oheň vzplane za 6 dní. *Československý sport*. 1976, roč. 24, č. 164, s. 1, 8.
- Bojkot her není pravou cestou : šest afrických výprav opustilo olympijskou vesnici. *Svobodné slovo*. 1976, roč. 32, č. 170, s. 5.
- Bojkot olympiády v Číně? *REFLEX* [online]. 13. března 2008, roč. 19, č. 11, 17. března 2008 [cit. 17. května 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.reflex.cz/clanek/stary-reflex-reflex-cz-ankety/29676/bojkot-olympiady-v-cine.html>>. ISSN 0862-6634.
- Co zůstalo z Afriky. *Mladá fronta : deník mladých lidí*. 1976, roč. 32, č. 173, s. 7.
- CRAIG, Lindsey. Past Olympic boycotts. *CBC Sports* [online]. Updated 31 March 2008 [cit. 16. května 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.cbc.ca/sports/indepth/feature-boycotts-countries.html>>.
- CRAWFORD, Scott A.G.M. A diverse trio: Lovelock, Snell and Walker. *Olympic Review* [online]. June-July 1977, vol. 77, no. 116 [cit. 18. května 2010], s. 388–394. Dostupné z WWW: <www.la84foundation.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/1977/ore116/ore116p.pdf>. ISSN 0377-192X.
- Černá Afrika nebude mlčet : na okraj zájezdu ragbistů N. Zélandu do JAR. *Československý sport*. 1976, roč. 24, č. 148, s. 2.

- Česká televize. *Česká televize* [online]. 26. února 2010 [cit. 18. května 2010]. Historie.cs (eu): Olympijské politické hry. Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/textove-prepisy/82350-olympijske-politicke-hry/>>.
- DESCÆUDRES, Georges. The CNOSF and Apartheid. *Olympic Review* [online]. April-May 1979, vol. 79, no. 138-139 [cit. 25. května 2010], s. 239. Dostupné z WWW: <www.la84foundation.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/1979/ore138/ore138u.pdf>. ISSN 0377-192X.
- DOBROVSKÝ, Vladimír (ed.). *Olympijské hry 1976 : 21. olympijské hry, Montreal – 12. zimní olympijské hry, Innsbruck*. Praha : Olympia, 1977. ISBN 27-043-77.
- DOVALIL, Josef aj. *Olympismus*. Praha : Olympia, 2004. ISBN 80-7033-871-7.
- EDELMAN, Robert. *Serious fun : A History of Spectator Sports in the USSR*. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2006. ISBN 0-19-507948-5.
- Ganga vysvětluje odchod Afričanů : protest proti spolupráci vlády N. Zélandu s politikou JAR. *Práce : deník Revolučního odborového hnutí*. 1976, roč. 32, č. 172, s. 6.
- HAVELKA, Miloš. *Dějiny a smysl : obsahy, akcenty a posuny „české otázky“ 1895-1989*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-424-6.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- HULEC, Otakar. *Dějiny jižní Afriky*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-247-2.
- Informační centrum OSN v Praze. *OSN Praha* [online]. c2005 [cit. 9. června 2010]. Boj proti diskriminaci – Apartheid : Lidská práva : Podpora a ochrana lidských práv. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=42&subkap=43>>.
- JANDA, Martin. I sport občas píše historii... Tragické stíny nad olympijskými hrami. *21. století : revue objevů, vědy, techniky a lidí* [online]. 18. prosince 2009, sv. 2009, č.

12, 12. prosince 2009 [cit. 24. května 2010], s. 67–76. Dostupné z WWW: <http://www.21stoleti.cz/view.php?cisloclanku=2009121820>. ISSN 1214-1097.

- Jdou si na ruku. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976, roč. 56, č. 177, s. 7.
- JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. Fenomén médií ve 20. století. SEKERA, Martin (ed.). *Sborník Národního muzea v Praze : řada C – Literární historie*. 2008, sv. 53, č. 1-4, s. 7–10. ISSN 0036-5351.
- JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. K vývoji novinářského povolání. SEKERA, Martin (ed.). *Sborník Národního muzea v Praze : řada C – Literární historie*. 2006, sv. LI, č. 1-4, s. 19–27. ISSN 0036-5351.
- JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara: *Masová média*. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3.
- JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara: *Média a společnost*. 2. vyd. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.
- K bojkotu OH africkými státy. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976, roč. 56, č. 192, s. 8.
- Kanada odmítá Tchaj-wan : napětí před olympijskými hrami. *Československý sport*. 1976, roč. 24, č. 157, s. 1.
- Kanada trvá na svém. *Svobodné slovo*. 1976, roč. 32, č. 157, s. 7.
- KONČELÍK, Jakub. Média pražského jara; zrod reforem a demokratizace novinářské práce. SEKERA, Martin (ed.). *Sborník Národního muzea v Praze : řada C – Literární historie*. 2008, sv. 53, č. 1-4, s. 65–70. ISSN 0036-5351.
- KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha : Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.
- KÖPPLOVÁ, Barbara aj. *Dějiny českých médií v datech : rozhlas, televize, mediální právo*. Praha : Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0632-1.

- KOTRBA, Jan. Kanadáné rozhořčení výdaji : Montreal vítá účastníky, ale rozhodně neotvírá pohostinnou náruč. *Práce : deník Revolučního odborového hnutí*. 1976a, roč. 32, č. 166, s. 8.
- KOTRBA, Jan. Odmítli startovat. *Práce : deník Revolučního odborového hnutí*. 1976b, roč. 32, č. 170, s. 6.
- KREJČÍ Miloš. Na protest proti spolupráci s rasisty : k odchodu řady výprav afrických zemí z OH. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976, roč. 56, č. 172, s. 7.
- LACINA, Karel aj. *Nejnovější dějiny Afriky*. Praha : Svoboda, 1987. ISBN 25-079-87.
- Ministry for Culture and Heritage. *New Zealand History online* [online]. Wellington : New Zealand Ministry for Culture and Heritage, updated 24 February 2009a [cit. 25. května 2010]. Gleneagles Agreement – 1981 Springbok tour : from Montreal to Gleneagles. Dostupné z WWW: <<http://www.nzhistory.net.nz/culture/1981-springbok-tour/gleneagles-agreement>>.
- Ministry for Culture and Heritage. *New Zealand History online* [online]. Wellington : New Zealand Ministry for Culture and Heritage, updated 31 July 2007 [cit. 25. května 2010]. Gleneagles Agreement : the Gleneagles Agreement on sporting contacts with South Africa. Dostupné z WWW: <<http://www.nzhistory.net.nz/media/photo/gleneagles-agreement-cartoon>>.
- Ministry for Culture and Heritage. *New Zealand History online* [online]. Wellington : New Zealand Ministry for Culture and Heritage, updated 31 July 2008 [cit. 25. května 2010]. The Montreal Olympics boycott : All Black's Olympic fallout. Dostupné z WWW: <<http://www.nzhistory.net.nz/media/photo/montreal-olympics-boycott>>.
- Ministry for Culture and Heritage. *New Zealand History online* [online]. Wellington : New Zealand Ministry for Culture and Heritage, updated 24 February 2009b [cit. 24. května 2010]. Politics and sport – 1981 Springbok tour : ‘politics and sport don’t mix’. Dostupné z WWW: <<http://www.nzhistory.net.nz/culture/1981-springbok-tour/politics-and-sport>>.

- Montreal čeká „horký“ týden : Tanzanie odřekla a hrozí bojkot „černé“ Afriky. *Svobodné slovo*. 1976, roč. 32, č. 164, s. 6.
- MOV pro dorozumění : k africkému odchodu z her. *Československý sport*. 1976, roč. 24, č. 175, s. 2.
- MZALI, Mohamed. Mr. Mzali: „I am sorry about the boycott of the Montreal Olympic Games“. *Olympic Review* [online]. September-October 1976, vol. 76, no 107-108 [cit. 19. května 2010] s. 463–464. Dostupné z WWW: <www.la84foundation.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/1976/ore107/ore107j.pdf>. ISSN 0377-192X.
- Na protest proti spolupráci s rasisty : k odchodu řady výprav afrických zemí z OH. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976, roč. 56, č. 172, s. 7.
- NEČAS, Vladimír. Rasisté bez masky. *Československý sport*. 1976, roč. 24, č. 147, s. 1–2.
- New Zealand Rugby Union. *New Zealand Rugby Union* [online]. c2007 [cit. 21. května 2010]. All Blacks. Dostupné z WWW: <<http://www.nzru.co.nz/History/AllBlacks/tabid/1189/Default.aspx>>.
- Nikdy ne s rasisty. *Československý sport*. 1976, roč. 24, č. 172, s. 2.
- Nová fáze sporu o Tchaj-wan : předsedu MOV čeká v Kanadě nesnadný úkol. *Československý sport*. 1976, roč. 24, č. 160, s. 8.
- Odpor k rasistům. *Práce : deník Revolučního odborového hnutí*. 1976, roč. 32, č. 202, s. 8.
- Odstoupilo už 28 zemí. *Svobodné slovo*. 1976, roč. 32, č. 173, s. 8.
- OH bez Tanzanie? *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976, roč. 56, č. 164, s. 8.

- Olympic Games. In *Encyclopædia Britannica* [online]. [cit. 16. května 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/428005/Olympic-Games>>
- Olympic Movement. *Olympic Movement* [online]. c2009a [cit. 17. května 2010]. Los Angeles 1984. Dostupné z WWW: <<http://www.olympic.org/en/content/Olympic-Games/All-Past-Olympic-Games/Summer/Los-Angeles-1984/>>.
- Olympic Movement. *Olympic Movement* [online]. c2009b [cit. 16. května 2010]. Melbourne/Stockholm 1956. Dostupné z WWW: <<http://www.olympic.org/en/content/Olympic-Games/All-Past-Olympic-Games/Summer/Melbourne--Stockholm-1956/>>.
- Olympic Movement. *Olympic Movement* [online]. c2009c [cit. 17. května 2010]. Moscow 1980. Dostupné z WWW: <<http://www.olympic.org/en/content/Olympic-Games/All-Past-Olympic-Games/Summer/Moscow-1980/>>.
- Olympic Movement. *Olympic Movement* [online]. c2009d [cit. 17. května 2010]. Seoul 1988. Dostupné z WWW: <<http://www.olympic.org/en/content/Olympic-Games/All-Past-Olympic-Games/Summer/Seoul-1988/>>.
- *Olympijská charta* [online]. Lausanne : Mezinárodní olympijský výbor, 2004 [cit. 17. května 2010]. Dostupné z WWW: <<http://olympic.crs-net.cz/cz/download>>.
- Olympijská mozaika : Z olympijských her. *Práce : deník Revolučního odborového hnutí*. 1976, roč. 32, č. 173, s. 8.
- OTÁHAL, Milan. Komunistický režim v období tzv. normalizace [online]. In KOCIAN, Jiří (ed.). *Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989*. [cit. 25. dubna 2010], s. 36–40. Dostupné z WWW: <<http://www.usd.cas.cz/slovnikova-prirucka-k-ceskoslovenskym-dejinam-1948-1989>>.
- OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc, společnost 1969–1989 : příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha : Maxdorf, 1994. ISBN 80-85800-12-8.
- Pevné stanovisko černé Afriky. *Československý sport*. 1976, roč. 24, č. 156, s. 1.

- Pohled do zákulisí : olympijská diplomacie bez rozhodných závěrů. *Práce : deník Revolučního odborového hnutí*. 1976, roč. 32, č. 168, s. 8.
- POLÁČEK, Jiří aj. *Průhledy do české literatury 20. století*. Brno : CERM, 2000. ISBN 80-7204-162-2.
- Pozitivní vývoj. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976, roč. 56, č. 181, s. 7.
- Prohlášení tanzanské vlády : ještě k odstoupení afrických sportovců z XXI. OH. *Práce : deník Revolučního odborového hnutí*. 1976, roč. 32, č. 192, s. 8.
- Protest Afriky. *Mladá fronta : deník mladých lidí*. 1976, roč. 32, č. 170, s. 6.
- Protest. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976, roč. 56, č. 170, s. 8.
- Proti rasismu. *Mladá fronta : deník mladých lidí*. 1976, roč. 32, č. 202, s. 7.
- Proti stykům s JAR : pozemní hokejisté protestují. *Československý sport*. 1976, roč. 24, č. 202, s. 1.
- Přes pět olympijských kruhů. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976a, roč. 56, č. 172, s. 7.
- Přes pět olympijských kruhů. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976b, roč. 56, č. 173, s. 7.
- *Report of the Special Committee Against Apartheid : volume 1*. New York : United Nations, 1976.
- *Resolutions adopted by the United Nations General Assembly on the question of apartheid 1962–1988*. New York : United Nations, 1989.
- ROHLÍKOVÁ, Slavěna. Strana, stát a masmédiá. In *Manipulátoři : o technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*. Praha : Karolinum, 1992, s. 52–86. ISBN 80-7066-621-8.

- ROSENBERG, Jennifer. History of the Olympics : Creating the Modern Olympic Games. *About.com: 20th Century History* [online]. c2010 [cit. 16. května 2010]. Dostupné z WWW: <<http://history1900s.about.com/od/fadsfashion/a/olympicshistory.htm>>.

- Rugby.com.au. *rugby.com.au* [online]. c2010 [cit. 21. května 2010]. Tri Nations Origins. Dostupné z WWW: <http://www.rugby.com.au/fixtures_results/bundaberg_rum_tri_nations/tri_nations_origins,22036.html>.

- SAMARANCH, Juan Antonio. Speech made by H. E. Mr. Juan Antonio Samaranch. *Olympic Review* [online]. June 1984, vol. 84, no. 200 [cit. 18. května 2010], s. 430–435. Dostupné z WWW: <www.la84foundation.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/1984/ore200/ORE200h.pdf>. ISSN 0377-192X.

- Sovětský sport komentuje : důvody afrického protestu. *Československý sport*. 1976, roč. 24, č. 192, s. 1.

- Správné rozhodnutí. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976, roč. 56, č. 193, s. 7.

- ŠUPICH, Zvonimír. Cílem je olympijský Moskva : s předsedou ÚV ČSTV Antonínem Himlem o OH v Montrealu. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976a, roč. 56, č. 193, s. 8.

- ŠUPICH, Zvonimír. Olympijský oheň v Kanadě : přípravy sportovců z celého světa vrcholí. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976b, roč. 56, č. 168, s. 8.

- ŠUPICH, Zvonimír. Stále trnitější cesta k medailím : sedm socialistických zemí v první desítce. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976c, roč. 56, č. 183, s. 8.

- ŠVADLENA, Václav. Hanba rasismu. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976, roč. 56, č. 174, s. 7.

- Tanzanie odřekla. *Práce : deník Revolučního odborového hnutí*. 1976, roč. 32, č. 164, s. 6.
- *Universum : všeobecná encyklopedie*. Sv. 1, A-B. Praha : Odeon, 2000. ISBN 80-207-1061-2.
- *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. 2 sv. ISBN 80-7184-164-1 (1. sv.). ISBN 80-7184-310-5 (2. sv.).
- Vzplál olympijský oheň : nad Montrealem vlajka s pěti kruhy. *Rudé právo : orgán Československé strany sociálně demokratické*. 1976, roč. 56, č. 170, s. 1.
- WILSON, Libby. 1981 Springboks Tour of New Zealand Background : A Brief Background To The Controversial Tour. *suite101.com* [online]. 1 April 2010 [cit. 22. května 2010]. Dostupné z WWW: <<http://new-zealand-history.suite101.com/article.cfm/1981-springboks-tour-of-new-zealand-background>>.
- ZEMAN, Pavel. Od šíření víry k politické propagaci : propaganda: definice pojmu a jeho sémantické proměny s přihlédnutím k německému prostředí 19. a počátku 20. století a s exkurzem o filmové propagandě v letech první světové války. SEKERA, Martin (ed.). *Sborník Národního muzea v Praze : řada C – Literární historie*. 2008, sv. 53, č. 1-4, s. 19–25. ISSN 0036-5351.
- Žádají vyloučení Nového Zélandu. *Práce : deník Revolučního odborového hnutí*. 1976, roč. 32, č. 169, s. 5.